

Má závěť o věcech obecných

„Vymýšlet velkolepé koncepce a nepamatovat při tom na jejich realizaci je marnost a pýcha! Podnět k diskusi je nejrychlejší cesta k uskutečnění ideálů. Tak prosím chápejte to, co zde předkládám.“

Jak vidíte, mistře, perspektivu hudby v církvi v nadcházejícím tisíciletí?

Není pochybnosti, že na prahu III. milénia čekají svět, a tedy i církve, která v něm žije, hluboké proměny. Připravit se na ně je možné jen obecně. Tři základní rysy, o nichž chci uvažovat, dávají církvi schopnost nejen stále se obrozovat, ale i sílu být rozhodujícím činitelem v oblasti kultury.

Univerzální je římsko-katolická církev již od samého vzniku. V tom směru je na globalizaci dobře připravena. Významnou roli zde sehrála v minulosti latina, která byla základnou dorozumění středověkých vzdělců. I dnes by tento jazyk kultury, ducha a mezinárodního života církve mohl být zdravou protiváhou univerzálního jazyka dneška – angličtině. Ta se stala obecnou mluvou nejen do problémů ekonomiky zahleděného a k otázkám ducha a etiky lhostejného západu, ale i církvi často nepřátelského, ateistického východu. Už proto bychom se latiny neměli zbytečně vzdávat.

Říkáme-li někdy, že umění jsou prognostická tykadla budoucnosti, máme zde jasný signál: po pádu železné opony bariér nastala čilá mezinárodní výměna pěveckých i církevních sborů a s ní i velká poptávka po sborových skladbách na latinské texty. I v zemích s nekatolickou většinou jsou v reformovaných církvích zpívány i při bohoslužbách a jsou tam dokonce i vydávány tiskem.

„TVÁŘ PLNÁ SLÁVY“ (ŘÍM)

Hned po skončení prvotního pronásledování začala církev energicky pracovat k oslavě svého Trojjediného Boha, a to

na myslitelně nejvyšší umělecké úrovni. Shromáždila kolem sebe světové špičky umění a řemesel: architektky, sochaře, malíře, hudebníky. V kláštrech vzniká gregoriánský chorál, z něhož se pak vyvinula celá evropská umělá hudba. Vždyť jaký je vlastně rozdíl mezi bohatou chorální ornamentikou anonymního středověkého mnicha a koloraturou rokokového kavalíra Mozarta? Jen proměna ve staletích!

Od Palestriny, Velké h-moll mše luterána Bacha na latinský text katolického mešního ordinaria, Beethovena, Žida Mendelssohna, Dvořáka, Glagolské mše více-méně pohana Janáčka, až po dnešní katolickou skladatelskou gene-

raci, a současné kompozice evangelií Havelky a Kurze na latinské a české texty Písma (včetně mariánské tematiky!) tu všude jasně cítíme účast Ducha svatého, všude duchovní tvorba patří k vrcholům jejich celoživotních prací.

Hudba byla vždycky stejně významnou složkou Boží oslavy jako ostatní umělecké obory. Boj proti obrazoborectví byl v církvi dávno dobojován. Na renovaci chrámů, soch a obrazů věnujeme ročně obrovské částky. Jen hudba zůstává, bohužel, stát stranou, přestože se bez ní liturgie jen těžko obejde. Má tu nevýhodu, že má-li ožít, potřebuje prostředníky, zpěváky a hudebníky. Zde bychom se asi měli sebekriticky zamys-

let, zda někdy nenecháváme erbovní klenoty našeho kulturního dědictví macešsky na pospas času. Staroslověnská liturgie, neuvěřitelně bohatá literatura adventní, vánoční a postní, naše čestná legitimace pro vstup do Evropského společenství, se pokrývá stále silnější vrstvou prachu. Nevydávaná – neprovozaná.

Bolestnou kapitolou je pro nás i současný stav duchovní hudby v katedrále sv. Víta. Mnohé se už, díky Bohu, obrací k lepšímu, rekonstrukce varhan, vznikl zárodek sboru a scholy. Přesto v ní hudba žije na úrovni, o jaké budeme později mluvit jako o „Matce chudých“.

Katedrála je příliš velká, než aby mohla, ve svém úřadu osídleném okolí, vytvořit vlastní farní společenství. Čeští věřící ji zaplní jen při výjimečných příležitostech. Jako ve všech světových centrech ji navštěvují především cizinci, kteří od ní právem očekávají hudbu na úrovni, a mají-li se v ní cítit jako v lůně církve římské, tedy i latinu. A je to právě hudba, „jazyk citu“ (B. Smetana), která v souznění architektury, obrazů a soch významně oslovuje vnímavého návštěvníka, třeba cizince, a dotváří neopakovatelného genia loci katedrály. Po nezapomenutelné éře Dr. Jar. Hrušky na svatovítském kůru, působí současný stav skličujícím dojmem.

„MATKA CHUDÝCH“ (ASSISI)

Sebekrásnější hudba katedrál nemůže ovšem vyřešit liturgické problémy malých venkovských kostelíků. – Zde je chvíle pro zpytování svědomí: českých básníků, skladatelů a samozřejmě i Společnosti pro duchovní hudbu.

Zde by mohly být řešením dětské sbory a pěvecké soubory mládeže. V nich by měly děti nejen akumulovat ryzí hodnoty duchovní i umělecké, ale získávat i smysl pro povinnost, kolektivní kázeň a preventivní obranu před nebezpečím, jemuž jsou vystaveny ve škole, na diskotékách a podobně. Je statisticky prokázáno, že děti, které prošly několikaletým působením v laických dětských sborech, jsou prakticky imunní proti nebezpečí drog, alkoholu, sexuálnímu výstřednostem a dalším nebezpečím současné civilizace. Zakořeněný konzervatismus však dokáže překonat asi až nová generace. Příznějme ovšem rovnou, že pro tyto soubory nemáme dost literatury na úrovni.

Zásadní omyl je přenášet hudební „pop“ na duchovní a liturgické texty. Z žádné epigonské napodobeniny ještě nikdy nic pořádného nevzniklo. Tím spíš, že zde nenapodobujeme umělecké dílo, ale hudební průmysl bez jakékoliv účasti ducha, tím méně Ducha svatého. Několik čestných výjimek jen potvrzuje pravidlo. Jen se přizpůsobujeme efemérní módě, cynicky zaměřené na citové ohlušení posluchače přívalem zvuku

a přivedením ho do extáze se všemi z toho plynoucími důsledky.

Naštěstí to, co produkujeme v našich kostelích, je jen pětikrát vyvařený odvar, skutečným vyznavačům rocku jen pro

smích. U dětí ale snižuje výsledky etického působení skutečné umělecké hudby a oslabuje jejich rezistenci v setkání s tím, co na ně chrlí televize, rádia, obchodní domy a ulice od rána do noci. Zde je třeba zdůraznit požadavek II. vatikánského koncilu, že církev schvaluje všechny reformy pravého umění, pokud mají náležité vlastnosti, a přijímá je do liturgie (SC, 112).

Básníci a skladatelé zde stojí před úkolem nejtěžším: vytvořit díla nová, prostá, nekonvenční, hlasovým rozsahem i technickými nároky snadná. Vyžaduje to vzdát se sám sebe a připodobnit se anonymním tvůrcům středověkých klášterů. Hledat stále nové a nové způsoby zapojení božího lidu do liturgie všedního i svátečního dne. Jen tak mohou vzniknout nová ordinária, propria, žalmy a jiné zpěvy, jak je přináší koloběh církevního roku.

Nestačí ovšem tuto literaturu jen vytvořit, je nutné ji i vydat, rozmnožit, distribuovat na soubory, starat se o výchovu sbormistrů, varhaníků atd.

Je to úkol pro III. tisíciletí! Abychom pod ním neklešli a nezmalomyslněli, musíme si stále uvědomovat, že církev žije svým „hvězdným časem“ staletí a milénií, kdežto my známe jen naše jepičí roky a desetiletí. Opřít se můžeme o dějiny církve, která vždycky měla svou tvář „Plnou slávy“ i tvář „Matky chudých“. Vždycky žila a bude žít hudbou katedrál i malých venkovských kostelíků. Právě v tom a v jejím „hvězdném

časem“ je její největší síla.

Jak tedy do toho?

Předpoklad úspěchu je dokázat rozlišit tradici od konzervatismu. Budovat farní dětské sbory a soubory mládeže (v tom směru už hodně pokročila Morava), protože jen ty budou ochotny se učit nová díla a učit je třeba i ostatní lid boží.

Pokud se týče tisku a distribuce, vytváří se nové specializované nakladatelství Spectrum (Jan Blabla), spojené v distribuci s Kardisem a Rosou. – Díla vycházející z ekumenických textů Písma nám otevírají cestu i k ostatním křesťanským církvím a dávají naší snaze i tento další duchovní rozměr.

Jestli příští tisíciletí, jak vše naznačuje, bude poznamenáno problémy národů chudých, pak i zde najdeme svůj vzor ve sv. Františku z Assisi. V otázkách duchovních, etických i uměleckých. „Píseň bratra Slunce“ je tím nejkrásnějším vzorem umění nového a prostého zároveň. Vzorem pro každého tvořivého člověka dneška i zítřka.

Celý život jste byl nejen hudebním skladatelem, ale také nakladatelem ...

Rozvoj tzv. „Hausmusik“ vyvolal vznik nototisku a nakladatele, kterého živil prodej not („Papiergeschäft“). Vynález kvalitního zvukového záznamu (gramofon, rozhlas) zvýšil úroveň provozování hudby natolik, že lidé sice začali víc poslouchat, ale přestali sami hrát. Zaniká „Hausmusik“, a tím i „Papiergeschäft“. Nakladatel se adaptuje na obchod s autorskými právy.

Vznikl obrazový záznam (film, TV, video, internet) a počítače. Od médií přecházíme k multimédiím. Zdá se, že samotná hudba už si v budoucnu nevystačí. Jen literatura žije nadále v blaženém údobí „Papiergeschäftu“ – číst totiž umí každý!

Bez vědomí souvislostí světových dějin historie umění se v multidisciplinárním světě idejí, zvuků a obrazů „jednooborový umělec“ těžko prosadí.

Ani nakladatel už asi nevystačí jen se svým obchodem s autorskými právy a bude muset hledat v novém světě ještě jiné cesty.

Kultura překonává zkázu po svých vlastních třech „morových ranách“ – „Entartete Kunst“, Socialistický realismus a poválečný „show-business“. Nakladatel stojí před zásadním rozhodnutím: kde končí umění (jazz, chanson) a začíná zábavní průmysl. Těmto dvěma pánům současně sloužit nemůže!

Zábavní hudba – v minulosti vždy osvěžující prvek umělecké tvorby – degenerovala natolik, že současné kultuře začíná škodit. Je to jiný svět! Svět špinavých peněz, extremismu a davových extází, prorostlých drogovými závislostmi, a proto

pokračování na straně 5

OBSAH

Medailon

Má závěť o věcech obecných, J. Hanuš1

Bylo, je a bude

Stalo se a stane, P. Svoboda4
 In spiritu veritatis, P. Suchomel6
 Komnetář k předchozímu článku, JiKu7
 Svatovojtěšská medaile pro Jaroslava Eliáše, TS ČBK7
 Opět Svatý týden „à la Fontfroide“, Z. Šír8
 Víkend gregoriánského chorálu na Velehradě, P. Hudec8
 Mozartovy skladby v interpretaci Dómského komorního sboru Brno, K. Frydrych9
 Convivium 2010, -jš-9
 Katedrální nešpory slavit lze, P. Havlíček10
 Úvaha nad „katedrálními nešporami“, J. Kub11
 Srdce otevřené pro krásu, -jš- a kol.12

Třetí kolo

Kritéria pro liturgickou hudbu a jejich nejnovější vatikánské reflexe, J. Kub14
 Otázka liturgické hudby, M. Glaser16
 Don Quijote a jeho Dulcinea, T. Špidlík17
 Slovo muzikoterapeuta, J. Pejřimovská18
 Zmarchrobova past, P. Pavlíček18
 Sobotní studijní den o liturgické hudbě nebyl poslední, J. Štogr19

Různé na konec

Knihovna Kabinetu hudební historie, A. Hořová20
 Missa „de scautis“ v Praze – Kobylisích, -jš-20

Příloha

Křesťanská hudba prvního tisíciletí (4), Š. Marinčák

Vážení čtenáři,

začínáme spolu další rok, již čtvrtý.

Do nového roku s novým vzhledem! Pokud se něco na první pokus nepovede, budou laskaví čtenáři jistě pro začátek shovívaví.

Svatý otec udělal redakci Psalteria velikou radost, když jmenoval nového pražského arcibiskupa právě v době uzávěrky čísla. Neuvěřitelnou shodou okolností (nebo vlivem změny doby?) komentuje toto jmenování Petr Suchomel v MF Dnes na pozadí dozvuků mešní hudby ve Staré Boleslavi. To jsme si nemohli nechat ujít a jeho komentář přetiskujeme.

Evergreenem posledních měsíců je diskuse o hudbě při papežské návštěvě. V lednu proběhl očekávaný studijní den, který pořádala Společná liturgická komise pražsko-plzeňská a při kterém vypomohla Společnost pro duchovní hudbu jako spolupořadatel in materialibus/gulášibus.

Relevantním textům okolo studijního dne věnujeme závěr tohoto čísla a určitě se k tématu budeme v dalších číslech ještě vracet. Podle mého názoru mezi ně zapadá i homilie otce kardinála Špidlíka, jedna z těch, které pravidelně zveřejňuje Radio Vaticana.

Dlouho (10 let) mi ležel v šuplíku text našeho bývalého předsedy mistra Jana Hanuše s úvahou o budoucnosti hudby v našich kostelích. Ležel a zrál až uzrál. Ukazuje se dnes, že je stále v mnohém aktuální. Připravil jsem jej z autorových poněkud neuspořádaných poznámek (nebyl to text určený k publikaci) do formy fiktivního rozhovoru.

Za jednou z nejzdařilejších akcí minulého roku, kterou sice SDH přímo nepořádala, ale mnoho členů a příznivců se na ní podílelo, to jest nešporami slavenými se Svatým otcem v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha, se v tichosti zavřela voda. Zůstala ve stínu mediálně daleko přitažlivějších hudebně kontroverznějších bohoslužeb. Přesto si jí připomeňme článkem jednoho z účastníků z řad „kněží, řeholníků a zasvěcených osob“, který vyprovokoval nejprve krátkou diskusi a poté i mou úvahu nad často zanedbávaným rozlišováním forem aktivní účasti.

Vzpomínku věnujeme i Ivanu Medkovi, na rozdíl od mnoha jiných vzpomínek jej vzpomínáme jako hudebníka. Náš ctěný předseda, jehož životní jubileum jsme vzpomněli v minulém čísle, byl exemplárně oceněn. Z minulosti máme nějaké resty, jmenovitě dokončení seriálu Šimona Marinčáka v příloze, což je tímto plníme. K tomu pár anoncí a informací o tom, co bylo.

V týdnu, kdy vychází toto číslo, vstupujeme do doby postní, avšak chrámoví hudebníci žijí (a zkoušejí) budoucností, jak připomíná i kánon vlevo. Tak vám přeji do budoucnosti, abychom se (zase jako obvykle) nemuseli stydět, až na Květnou neděli, která startuje kúrové zpívací žně, uslyšíme po vstupní antifoně onu pověstnou větu „Po celý půst jsme se s církví připravovali na svátky smrti a vzkříšení našeho Pána.“ A nemuseli jsme si tentokrát říkat – „zase jsme to prosvihli!“

Jiří Kub

PSALTERIUM, zpravodaj pro duchovní hudbu

Ročník 4, č. 1/2010

Vychází 6x ročně, vydává Psalterium s. r. o., Koleční 4, 160 00 Praha 6

IČ 26448203, tel. 220 181 295, psalterium@sdh.cz

http://zpravodaj.sdh.cz, http://blog.sdh.cz

Šéfredaktor: Jiří Kub

Redakční rada: Jaroslav Eliáš, Milena Holomková, Evžen Kindler, Libor Mathauser, Rastislav Podpera, Tomáš Slavický

Výkonný redaktor: Jarmila Štogrová

Design: Jana Majcherová, Andrea Šenkyříková

Registrace: MK ČR E 17101 ze dne 30. 10. 2006, ISSN 1802-2774

Stalo se a stane

Milí čtenáři,

ti, kdo čtou tyto řádky, opět zjevně prožili a přežili radosti Vánoc a novoročních oslav, v nichž jistě byla i spousta krásné duchovní hudby. A tak se vrháme do dalšího ročníku našeho časopisu a s ním i do gratulací na dálku všem členům SDH, jež si mohou udělat další pomyslný zářez na pažbě let strávených v muzikantské službě Pánu Bohu. Připomeňme si, že do příštího vydání Zpravodaje na dálku naše Živijó uslyší především ti s kulatými narozeninami – a že je jich letos početně: Zdenka Kareninová, Zdenka Srkalová, Magdaléna Štamfestová, Jan Bernátek, Radek Holub, Pavel Jurák, Otto Novák a František Šmíd.

Polokulatiny oslaví z našich řad Martin Grombiřík, Jaroslav Kocůrek, Bohuslav Korejs a Jan Pobuda. Nekulaté pak oslaví sestry – členky (stále nikdo nenavrl lepší výraz) Alena Adamcová, Hana Havlová, Daniela Javorčková, Klára Jelínková, Olga Ježková, Markéta Kabelková, Ludmila Kindlerová, Maria Procházková, Věnceslava Snětinová, Jana Svobodová a Aneta Szukalská, jakož i kůrovci Anton Ďatelinka, Václav Hálek, Vítězslav Hergesel, Hubert Hoyer, Jiří Hrnčíř, Marek Klein, Josef Kšica, Jaroslav Martínásek, Josef Novák, Vít Novák, Daniel Pinc, Jiří Laburda, Jiří Lazebníček, František Semerád, Josef Soběslav, Rudolf Sticha, Josef Šobán, Marek Valášek a nakonec já, nedochůdce.

Připomeňme si, že Karel Sklenička (17. 2. 1933 – 6. 3. 2001), G. F. Händel (23. 2. 1685 – 14. 4. 1759), Antonio Vivaldi (*4. 3. 1678), Josef Mysliveček (*9. 3. 1737), G. B. Pergolesi († 16. 3. 1736), G. P. Telemann (*17. 3. 1681), J. S. Bach (*21. 3. 1685), J. V. A. Stamic († 27. 3. 1757) a Joseph Haydn (*31. 3. 1732) slaví s námi narozeniny pro život časné či věčné z druhého břehu a jistě jsou s námi na našich kůrech.

Všem oslavencům patří naše gratulace, vděk a modlitby za jejich přínos duchovní hudbě.

Někomu by se mohlo zdát, že s tím otravuji, ale společenská rubrika má sloužit k tomu, abyste zde oznamovali svoje svatby, povýšení do hodnosti generálmajora apod. Této mety jsme zatím nedosáhli, i když např. vím, že jeden z našich členů s iniciálami V. G. (abych nejmenoval) již před časem měl co radostného oznamovat.

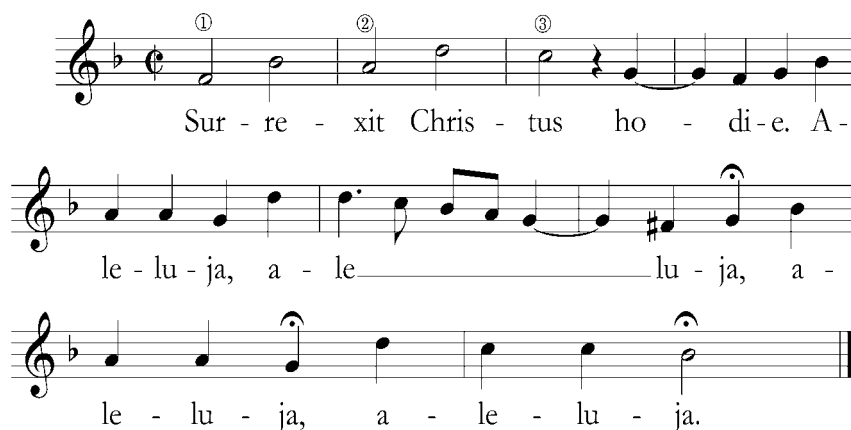
A ještě mám prosbu: pokud v členské databázi uvidíte někoho, kdo na nás již hledí z druhého břehu, sdělte mi to. Díky. Stejně tak, pokud se v databázi skladatelů neobjevuje Váš oblíbený tvůrce duchovní hudby, tak mi pošlete jméno a data narození a úmrtí.

No a protože se takto na dálku příště spojíme až po velikonocích, přeji nám všem požehnaný a užitečný půst, završený radostným Vzkříšením, a mnoho duchovní útechy z duchovní hudby. A jako už poněkoli káté, i tentokrát posílám všem oslavencům další kánon, a to opět s laskavým svolením nakladatelství Triton (www.tridistri.cz - sbírka Světské kánony - Duchovní kánony), tentokrát použitelný k velikonocům.

Pavel Šmolík

3 hl.

Surrexit Christus N: A. Gumpelzhaimer

Kristus dnes vstal z mrtvých.

psalterium
folia

KONCERTY NA SVATÉ HOŘE U PŘÍBRAMI

21. února 2010 v 9 hodin
Anton Bruckner: Windhaager Messe
Svatohorský chrámový sbor, lesní rohy

13. března 2010 ve 12 hodin
Postní duchovní hudba
Svatohorský chrámový sbor

5. dubna 2010 v 16.30
Velikonoční koncert
Svatohorský chrámový sbor a komorní orchestr

ČESKÁ DUCHOVNÍ HUDBA ČTYŘ STALETÍ

23. února 2010 v 19.30
České muzeum hudby, Praha 1,
Karmelitská 2
Pražský komorní sbor

Program:
Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic:
Qui confidunt in Domino
František Ignác Tůma: Stabat Mater
Leoš Janáček: Graduale in festo Purificationis B. M. V.
Leoš Janáček: Veni Sancte
Luboš Sluka: 4 Ave Maria
a O Sanctissima (světová premiéra verze pro smíšený sbor a varhany)
Jiří Strejc: Missa Lux et origo

SVATOJÁNSKÝ VEČER V KATEDRÁLE SV. ŠTĚPÁNA

27. prosince loňského roku se konal v katedrále sv. Štěpána v Litoměřicích Svatojánský večer se zpíváními nešpor ze svátku sv. Jana Evangelisty a s žehnáním vína.

Nešporám předsedal litoměřický biskup Jan Baxant. Slavnosti se účastnil apoštolský nuncius v ČR Diego Causero. Na programu byla také prezentace nově vydaného CD „Varhany v litoměřické katedrále“ varhaníka Jaroslava Tůmy, varhanní koncert ze skladeb z tohoto CD a zazněla Česká mše vánoční „Hej, Mistře!“ v podání Svatohorského chrámového sboru a orchestru, který řídil Pavel Šmolík. Na varhany doprovázel Jaroslav Tůma.

Zdroj: Biskupství litoměřické

dokončení ze strany 2

i organizovaným zločinem. Televizní přenosy těchto meetingů příliš připomínají Tanec kolem zlatého telete (Schönberg), babylonské věže, poslední hodiny Ninive a dny před Potopou (Stravinský).

nové nemůže mít i trochu jinou tvář než jsme zvyklí? Nebyl snad Palestrina velký novátor, když po těch šedesátihlasých nizozemských kánonech a mších vytvořil své prosté, jenom 4 a 5hlasé kompozice? Třeba po tom XX. století hanby objevíme i radost (Beethoven) nebo lásku blíženskou (Mahler). Kdo z nás to ví?

Po staru se ale nedá žít. Jaké vidíte možnosti současné umělecké hudby?

Po rozdupání kulturního porcelánu pohromami „Entartete Kunst“ a „Socialistický realismus“ se umělecký předvoj na Východě i na Západě vrhl s nabytou svobodou za novými výboji. Přitom se pochopitelně neohlížel zpět. Když se pak někdo náhodou přece jen ohlédl, zjistil, že se nám posluchač (konzument) ztratil v nedohlednu. Reakce ztracených skupin byla ta nejhorší, která mohla nastat. Ti vzadu si řekli, že si vystačí s klasikou a romantismem – ti vpředu zvolili elitářskou povýšenost. Tolerance plakala někde v koutku.

Cesta za objevy a její podpora samozřejmě nemůže přestat. Snad by současná avantgarda (třeba i v další generaci) v sobě našla sílu přijmout mentalitu pracovníků vědy s jejím pojetím zodpovědnosti tvůrčího úkolu a místo „épatez le bourgeois“ si osvojila tvůrčí pokoru Alb. Einsteina.

Ale běda! Copak hudba (umění) není i hra? A to „épatez“ nemá i svůj půvab? – Snad kdyby to škádlení bylo o málo laskavější, méně zlomyslné a zraňující, snad ti vpředu i vzadu by se přece jen nepřestali chápat! Konečně, což to

Ty nádherné slavnostní chvíle prvních lidských kroků v prachu Měsíce si ale lidstvo nikdy nesmí nechat vzít!

Nebylo by na závěr, mistře, trochu optimismu?

Spíš se obávám, že příští věk bude předznamenán sociálním neklidem, daným nepoměry mezi bohatým Severem a chudým Jihem. Nedojde-li k divokým střetům, bude to jen ze strachu před tím, co nám ve XX. století připravili Lenin, Hitler, Stalin, Mao a další. Tím větší roli by měla hrát kultura! Skoro bych řekl, že by to jediný trumf v našem rukávu.

Stejnou, možná i větší pozornost jakou věnujeme hudbě instrumentální, měli bychom věnovat i složce vokální-sborové. Svět lidí, kteří zpívají ve sboru, je jiný než těch, co za ohlušujícího řevu třeští v extázi na stadionech. Děti, které prošly dobrými dětskými sbory, si osvojily dobrovolnou kázeň a poznaly ušlechtilý repertoár v celé šíři. Bezpečně se orientují v hierarchii hodnot a k svodům diskoték jsou takřka imunní.

Hudební nakladatelství /dobré! / a výchova, to je běh na dlouhý trati. Přesto každý sebemenší úspěch stojí za námahu! Chce to trpělivost. Pro mne

osobně už je stejně na všechno pozdě. Nepopírám, že moment lepší budoucnosti mladé generace je pro mne snad ještě důležitější než osudy hudebního vydavatelství. Obojí je však spolu osudově spjato!

Jako skladatel jsem byl celý život vyznavačem estetiky prostoty sv. Františka z Assisi a jeho mystického realismu.

Jako nakladatel jsem byl naopak drsně konfrontován s realismem kapitalistickým i socialistickým.

Zdá se, že se to ve mně všechno nějak pomíchalo. Ale s tím už nemohu a ani nechci nic dělat. Jen bojovat až do konce

Co byste nyní, mistře, dělal ve svém životě jinak? Jaké životní poučení vám nabízíte?

Ted, když stojím už na samém konci života, začínám si uvědomovat, jak velká ctnost je trpělivost a jak strašná, ve svých důsledcích, může být netrpělivost. Zvláště je-li to netrpělivost mocných, kteří se nakonec vždycky odhodlají skutečně záměry za každou cenu. Pak to zákonitě stojí statisíce – miliony lidských životů. – Netrpělivi byli Lenin, Stalin, Hitler – ale i Alexandr Veliký, Caesar, Napoleon a mnoho dalších, menších. Ti všichni byli netrpělivi, protože chtěli za svého „jepičího života“ ovládnout nebo předělat svět! A historie nás o nich učila, že to byli velcí hrdinové hodní následování. Vysvětlete Francouzům, že Napoleon byl vlastně nezodpovědný dobrodruh! Přečtěte si Caesarovy Zápisky o Válce Galské! Pak že je historie matka moudrosti! Ta, co jsem se učil ve škole, jí rozhodně nebyla. To byly jen samé slavné bitvy, hrdinové a velcí netrpělivi panovníci, kteří snadno a rychle šířili své říše a moc. Jak? – Karel IV. byl snad jediná světlá výjimka! (Ještě že mu ty manželky tak ochotně umíraly.)

Trpělivost je naopak víra. Víra, že neexistuje jen ten náš lidský „jepičí čas“, ale ještě i jiný „hvězdný“, odvíjející se ve staletích a miléniích. Čas, kterým žijí církve a velké umění trvalých hodnot. Jedině ten nám dává naději pro vzdálené perspektivy budoucnosti. Trpělivost je ale i pokora, bez níž se ke skutečné velikému ideálu nelze ani přiblížit. A skutečně ho je možné jen velkou láskou. Proto vymýšlet mohutné koncepce bez trpělivosti, pokory, víry, naděje a lásky – bez „hvězdného času“ – je jen pýcha a marné budování „vzdušných zámků.“

Tak prosím rozumějte mému povídání, které kromě odbornosti spočívá na hluboké znalosti všeobecných dějin umění, protože věřím, že člověk skutečně vzdělaný a kultivovaný nikdy nepovede útočné války a nepodlehne ani chorobám a závislostem současné civilizace. Děj se vůle Páně!

*Fiktivní otázky Janu Hanušovi
kladl JiKu*

IN SPIRITU VERITATIS

Tím, že se do arcibiskupského paláce v Praze nastěhuje Dominik Duka, tápající církev v Česku nedozraje. Jen změní vzhled.

Ale protože právě s ním se dá něco udělat, bude důležité sledovat, který blinkr na své černé limuzíně Duka zapne jako první - tedy kam církev na první pohled nasměruje:

Vpravo k přísným kazatelům, anebo vlevo k barevnému hydeparku, kde se o všem diskutuje, ale nic se nemyslí až tak vážně?

Zůstane-li dosavadní královéhradecký biskup konzistentní, zapne obě světla. Jen do toho pravého (tradičního) předem namontuje dvakrát tak silnou žárovku.

Co to bude znamenat? Předně je třeba zapomenout na rozdělování katolíků na konzervativce, liberály a různé -isty.

Povrchní pohled na církev, která se rozhodne být konzervativní, nebo liberální a pak to společnosti arogantně naservíruje, se při pohledu dovnitř rozplývá. Mnoho katolíků i jejich nejvyšších představitelů si ve společnosti založené na jiných hodnotách neví rady sami se sebou, natož aby svou víru dokázali sebevědomě a věrohodně obhajovat.

S BUBNY A KYTARAMI, NEBO BEZ?

Rozložení sil - i povahu Dukových zbraní - může lépe demonstrovat poněkud bizarní spor o to, jaká hudba se má hrát při mších. Po loňské návštěvě papeže Benedikta XVI. kolovala petice, ve které část katolíků tvrdě kritizovala doprovod k papežské mši ve Staré Boleslavi. Byla pro mládež, a tedy jakoby samo sebou s klávesami, kytarami a bubny.

„Hudba ve Staré Boleslavi dosahovala takové dekadence, že způsobená ostuda se dá připodobnit k situaci, kdy bychom papeži připravili místo kalichu z ušlechtilého kovu jeho plastovou napodobeninu a místo vkusného ornatu igelitovou pláštěnku,“ stojí v petici. Následovala ji antipetice s „tisícerými díky“ za hudební doprovod.

A Dominik Duka? Kytarovou hudbu při mších považuje za něco, co se hodí pro mladou generaci. Ale ta ji nemůže „vnucovat“ všem. „Když plánuji slavnostní katedrální bohoslužbu, tak aniž bych ji chtěl urazit nebo podcenit, nebudu zvat mladou kapelu Veku. Ale určitě ji pozvu, když bude setkání mládeže nebo když bude potřeba ukázat, že církev není církví jedné generace nebo jednoho období,“ řekl Duka v knižním rozhovoru V duchu pravdy od novináře Martina Leschingera.

Ano, mládežnická hudba ve stylu „hip hop aleluja“ (jak ji vtipně nazval teolog Tomáš Halík) většinou není nijak soudobá ani moderní. Střet je to však mnohem hmatatelnější než třeba úvahy o změně přístupu k potratům či svazkům homosexuálů. O ty se ve vedení dnešní církve rozhodně nehraje. Tím méně v české provincii.

Za pozornost stojí hlavně způsob argumentace, která se v diskusi o „liturgickém popu“ používá.

Styl Dukova uvažování ohledně hudby pasuje i na situaci, kdy si má vybrat mezi prezidenty Havlem a Klausem. S oběma vychází, oba má velmi rád. Ale směrem ke Klausovi kývne přece jen dvakrát - Havel má rád postmoderní myšlenky, Klaus je zastáncem tradic a rodiny. Duka s Klausem jsou proto dobří přátelé a každý rok před Vánocemi se scházejí, aby si vyměnili dárky.

Když Duka vystoupil na Klausem pořádané konferenci o vztahu státu a církve, argumentoval opět po svém - připustil, že ani mnoho let po revoluci nejsou vztahy vyřešené. A dodal, že to není tak zlé. Tedy - dokonce „státotvorně“ připomněl, že je to o dost lepší než v minulosti. Klaus si to zapsal do zápisníku a podrhl souhlasnou rovnou čarou.

Blinkr na jednu stranu, na druhou. A ještě jednou na druhou. V pořadí třetí bliknutí dělí diplomata s jasným názorem od oportunisty.

Podobně vypadá i Dukův životní

příběh. V již zmíněném rozhovoru přiznává, že jako malého ho velmi fascinoval svět vojáků. Když pak uvažoval o vstupu do řádu, jako první ho napadli jezuité - pro svou polovojenskou disciplínu. Pak však zvolil dominikány - dávají také důraz na disciplínu. Ale i na svobodu.

Církev pod patronátem Dominika Duky tedy bude otevřenější než dosud, nesleví však ze svých tradic.

Bude velkorysá, ale důsledná. Dvojnásob důsledná.

Petr Suchomel

Převzato z „Dominik Duka, velkorysý milovník disciplíny 13. února 2010 12:09 MF DNES http://zpravy.idnes.cz/analiza-dominik-duka-velkorysy-milovnik-discipliny-f9e-/domaci.asp?c=A100213_113430_domaci_jan

KOMENTÁŘ JIKU K PŘEDCHOZÍMU ČLÁNKU

Ač vystihl autor komentovanou situaci i okolnosti dosti přesně, dovolil bych si upřesnit přístup otce biskupa ke vztahu mládeže a liturgické hudby, a to přepísem rozhovoru s biskupem Dukou pro Rádio Vaticana, který poskytl v létě 2008 v Králíkách, kde se potkal na poutní slavnosti s účastníky letní školy duchovní hudby Convivium. Komentář vysílalo RaVa 25. 8. 2008.

Podíl zájemců o zděděný poklad liturgické hudby, kterou do značné míry na Conviviu pěstujeme, je mezi současnými křesťany v jednotkách procent. Máme tato malá procenta brát jako vzor a příklad pro ostatní, nebo jako více či méně tolerovanou minoritu?

Tak takovou formulaci závěru odmítám, protože tolerovaná minorita je až takové zprofanované slovo a značí dost problematické chápání života.

Domnívám se, že je to dost smutné, ale nedivme se tomu. Je to důsledek veškeré školské politiky, která souvisí se vzdělaností jak věřících, tak lidí z řad duchovenstva a řeholního stavu. Na druhou stranu se domnívám, že je velkým úkolem, aby tito zájemci, i když jich je početně málo, vytvořili v určitém území jistá centra, kde by bylo možné se právě s těmito poklady setkávat, protože podle slov samotného Pána Ježíše víme, že správný hospodář používá nejenom věci nové, ale je si vědom i zásoby věcí kvalitních a starých. A tak jako víme, že ne vždy mladé víno může nahradit víno staré, je to tak i v oblasti kultury, a tedy i v oblasti hudební.

Existuje určitý velký problém, protože víme, že nízká vzdělanost v tomto oboru jako důsledek perzekuce křesťanů a znemožňování vyšší kulturní roviny našich bohoslužeb přinesla své neblahé ovoce. Myslím, že se nám ještě dostatečně nepodařilo, aby se toto hledisko uplatnilo v našich vzdělávacích aktivitách. Je otázkou pedagogiky, jak postupnými krůčky seznamovat především mladou generaci s tímto pokladem. Asi by stálo za to, kdyby se i vaše iniciativa zaměřila například na diecézní setkání mládeže, kde byste mohli prezentovat tyto poklady, aby nedocházelo k takové jednostrannosti, kdy velká část lidí ve své touze po nové tvorbě touží po určitých módních vlivech, které také do duchovní hudby pronikají.

SVATVOJTĚŠSKÁ MEDAILE PRO JAROSLAVA ELIÁŠE

Při příležitosti svých 70. narozenin převzal ve čtvrtek 28. 1. 2010 MUDr. Jaroslav Eliáš z rukou kardinála Miloslava Vlka zlatou Svatovojtěšskou medaili Arcibiskupství pražského za zásluhy na poli duchovní hudby a charity.

Jaroslav Eliáš se narodil 13. 1. 1940 v Pardubicích. On sám i jeho bratři, z nichž jeden se stal knězem a působil mnoho let v Austrálii jako misionář, byli mimo jiné vedeni k hudbě. Jaroslav Eliáš studoval hru na varhany. Ve svých 14 letech se stal varhaníkem v Liberci v klášterním kostele u sester Voršilek, kam mezitím rodina přesídlila z Pardubic. Po svém odchodu do Prahy za studiem medicíny hrál pravidelně při bohoslužbách v Týnském chrámu a v kostele sv. Havla. Velký vliv na jeho vývoj měl tamní kněz P. Jiří Reinsberg.

Po dokončení studia medicíny se specializoval v oboru dětské ORL. Jako lékař pracoval Jaroslav Eliáš od roku 1964 v nemocnici v Jablonci nad Nisou, od roku 1969 pak ve Všeobecné fakultní nemocnici v Praze. Od roku 2001 působil jako primář dětského oddělení otorhinolaryngologie. Vzhledem k tomu, že během své lékařské praxe Dr. Eliáš získal množství kontaktů na významné hudebníky z pražských orchestrů, doprovázel často při bohoslužbách sólisty jak ČF a FOK, tak i Národního divadla. Určitým vrcholem v jeho varhanické činnosti byla česká premiéra skladby Petra Ebena *Missa cum populo*, kterou Jaroslav Eliáš provedl v roce 1986 společně s Cantores Pragenses pod taktovkou Josefa Herclá v bazilice sv. Jakuba v Praze.

V roce 1989 inicioval založení Společnosti pro duchovní hudbu, a později se stal jejím předsedou. Má na starosti styky s ostatními biskupstvími, se státními i jinými úřady, zvláště ohledně grantů (pořádání Svatováclavských slavností, cyklus koncertů v kostele sv. Kateřiny), je jednatelem společnosti Psalterium. Od roku 1993 byl členem kulturní komise ČBK a liturgické komise AP, později Společné liturgické komise arcibiskupství pražského a biskupství plzeňského. V současné době je činný v Arcidiecézní charitě Praha, kde zastává funkci zástupce ředitele. Byl přijat do Suverénního řádu maltézských rytířů a jmenován magistrálním rytířem. V roce 1995 byl vyznamenán za činnost v řádu a zásluhy při obnovení liturgického života v kostele Panny Marie pod řetězem v Praze řádem Croix de commandeur de l'ordre – Pro Merito Melitensi.

Svatovojtěšská medaile je pražským arcibiskupem udělována významným osobnostem za jejich neopominutelné dílo. Autorem ocenění je akademická sochařka J. K. Trčková, která se nechala inspirovat podobou sv. Vojtěcha, zachycenou ve scénách ze života a smrti tohoto patrona pražské arcidiecéze na románských dveřích (Porta regia) gotické katedrály Nanebevzetí Panny Marie v polském Hnězdně. Kromě Jaroslava Eliáše je mezi jinými nositelem medaile také např. prof. Ludvík Armbruster.

Převzato z Tiskového střediska České biskupské konference 2010, 29.1.2010

Svatovojtěšská medaile

Opět Svatý týden „à la Fontfroide“

Podle vzoru Chœur grégorien de Paris, který již po 20 let slaví chorální mše a oficia podle ritu 2. vatikánského koncilu, jsem v roce 2009 uspořádali Svatý týden v České Republice. V tomto slavení plánujeme pokračovat i v dalších letech.

Počínaje prvními nešporami Květné neděle v sobotu a konče Nedělí Zmrtvýchvstání Páně budeme slavit officium a obřady Svatého týdne. Officium (liturgie hodin) provází věřícího po celý den a skládá se především z žalmů, dále z jiných čtení ze Starého i Nového zákona, nebiblických církevních textů a modliteb ve vlastním smyslu slova (orace, benedikce, antifony, sponsoria). Modlitba officia je sice povinná pro klérus, řeholníky a řeholnice, ale církev ji vždy chápala jako modlitbu veřejnou, modlitbu určenou všem věřícím, jak je zřejmé například z cestopisu římské poutnice Ethérie ze 4. století:

„Každý den před kuropěním se otevrou všechny dveře Anastase (chrám Vzkříšení v Jeruzalémě) a přicházejí (...) mniši a panny, avšak i laikové, muži i ženy, kteří chtějí bdít – konati noční officium. (...) Od té doby až do svítání se říkají střídavě hymny, žalmy, antifony a po každém hymnu (žalmu) je modlitba.“ (B. Malina: Dějiny římského breviáře, Praha 1939)

Obvykle bude den v Dobrši začínat ještě před rozedněním zpěvy matutina, které s východem slunce přejde do jitřních chval a mše svaté, dále následují malé hodinky – tercie, sexta, nona (o deváté, dvanácté a třetí hodině) a na večer nešpory a kompletář. Během tri-dua pak k tomuto programu přibudou další liturgické obřady. Je to tedy dosti náročný program.

Přestože nebudeme bydlet všichni na jednom místě, většinu času budeme trávit společně buď v kostele při officiu a obřadech nebo na faře během snída-ní, obědů a večeří nebo při práci (vaření, příprava liturgie). Samozřejmě bude mít každý dost času pro sebe (zvláště po obědě a večeři).

Předpokládáme, že řada z vás nechce opustit svou farnost právě o Velikonocích. Proto netrváme na účasti po celou dobu – ba naopak. Na Květnou neděli zveme všechny choralisty (i ty s ratolestmi), abychom za zpěvu antifony Pueri Hebraeorum společně slavili Kristův vjezd do Jeruzaléma a při Pašijích pak vstoupili do Svatého týdne. V Dobrši pak můžete zůstat na další dny podle vašich možností. Rovněž je možno přijet později v průběhu týdne.

DUCHOVNÍ PROGRAM

Po celou dobu nás bude duchovně a liturgicky provázet otec Martin Brousil se souhlasem a ve spolupráci s místním duchovním správcem. Liturgie bude otevřena všem příchozím. Pro klíčové okamžiky (zvláště sobotní vigílii) budou připraveny kompletní české překlady. Čtení a kázání budou česká.

ORGANIZACE A VEDENÍ ZPĚVU

Repertoár Svatého týdne je rozsáhlý a má různou náročnost. K dispozici budeme mít kompletní partitury převzaté od našich francouzských přátel. Z hlediska nácviku a náročnosti je možno rozlišit tři typy zpěvů:

Hymny, antifony, psalmodie a mešní ordinárium. Tyto kusy budou zpívat všichni. Kusy určené pro schólu jako jsou sponsoria, mešní proprium. Zde bude účelné dopředu rozdělit repertoár pověřit nacvičením konkrétních kusů menší skupiny účastníků (ženy/muži, případně skupina lidí, které spolu pravidelně zpívají a pod.). Sólový repertoár (pašije, lamentace, čtení, litanie atd.) Hudební vedení bude svěřeno Jiřímu Hodinovi a jeho pomocníkům a pomocnicím. Na místě budeme cvičit cca 1 hodinu denně.

NOTOVÝ MATERIÁL

Notový materiál na celý týden je připraven. Je možno si ho vyzvednout u Filipa Srovnala, tel. 603 323 591. Celý týden představuje cca 500 stran, a je možno si ho koupit za režijní cenu 290 Kč. Noty pouze na květnou neděli stojí 85 Kč.

UBYTOVÁNÍ A STRAVOVÁNÍ

Budeme mít k dispozici prázdnou funkční faru, která se v minulém roce velmi osvědčila jako zázemí přes den a rovněž k ubytování max. 16 nenáročných jedinců (matrace) za 70 Kč na noc. Na faře se bude společně vařit (šéfkuchař je zajištěn), cena by neměla přesáhnout Vaše běžné výdaje doma.

V obci Dobrš a jejím okolí je možnost pronájmu několika chalup a pokojů v penzionech, kde se cena bude pohybovat okolo 200-400 Kč za osobu a noc, podle kvality. Toto ubytování budeme zřejmě řešit hromadně podle počtu účastníků a jejich přání

Detailní informace a přihlášku najdete na www.introitus.cz

Zdeněk Šír

III. ROČNÍK VÍKENDU GREGORIÁNSKÉHO CHORÁLU NA VELEHRADĚ 12. - 14. 3. 2010

Před mnoha staletími zněly v pozdně románské, velehradské bazilice modlitby cisterciáckých mnichů ve formě gregoriánského chorálu. Tato "západní" tradice Velehradu je stejně bohatá a pravdivá, jako jeho nasměrování "tváří k Východu." Matice velehradská proto pořádá na Velehradě již třetím rokem Víkend gregoriánského chorálu.

Kurz je určen všem amatérským zájemcům o tento druh liturgického zpěvu. V přátelském prostředí je možné osvojit si základy gregoriánského chorálu pod vedením sympatických a empatických lektorů Jiřího Hodiny a Jitky Grécové-Fárové. Novinkou je hlasové poradenství, které frekventantům kurzu poskytne Václav Richter. Předpokládá se hudební sluch a osobní vztah nebo alespoň úcta ke křesťanské víře. (Vyrcholením setkání je totiž slavení liturgie v bazilice).

Zázemí (ubytování, strava) poskytne poutní a exerciční dům Stojanov. Cena kurzu je pro dospělé 200 Kč, pro studenty 100 Kč. Ubytovat se je možné v jedno a dvou lůžkových pokojích. Dvacet pokojů má vlastní sociální zařízení, ostatní pokoje mají sociální zařízení na patře. Dříve přihlášeným bude dávana přednost při volbě ubytování. Celková kapacita ubytovacího zařízení činí 120 míst.

Další informace o programu semináře, o lektorech a o cenách ubytování najdete na <http://www.maticevelehradská.cz/dokument/Gregorijsky-choral-93>

Petr Hudec

Mozartovy skladby v interpretaci Dómského komorního sboru Brno

K vánočním svátkům neodmyslitelně patří hudební produkce. V neděli 27. prosince 2009 v 9:00 byla v brněnské katedrále sloužena mše sv., při níž byly v podání Dómského komorního sboru Brno na místě propria interpretovány skladby: *Spanilá z archy holubičko* (kancionál Slaviček rajský, 1719), *Good King Wenceslas* (arr. Petr Řezníček), *Adeste fideles* (arr. David Willcocks), *Les anges* (arr. Petr Řezníček). U communia zaznělo *Tantum ergo in D KV 197* pro smíšený sbor, orchestr a varhany (durata cca 4 minuty). Na místě ordinaria byla provedena *Missa in C „Spatzenmesse“ KV 220* Wolfganga Amadea Mozarta (durata cca 18 minut). Mše zazněla v podání čtrnáctičlenného sboru (soprán – Markéta Böhmová, Lucie Karafiátová, Dagmar Kolařová ml., Jana Šumberová; alt – Dita Kyseláková, Jana Kyseláková, Olga Frydrychová, Zita Šuráňová; tenor – Lubomír Smékal, Václav Hrabálek; bas – Petr Kolař, Zdeněk Svoboda), sólistů (soprán – Markéta Böhmová, alt – Jana Kyseláková, tenor – Lubomír Smékal, bas – Petr Kolař), orchestru (2 housle, violoncello, kontrabas, 2 trubky, tympany) a varhan (Stanislava Syrková). Řídila Dagmar Kolařová. Psát o půvabu Mozartova *Tantum ergo* či *Spatzenmesse* by bylo nošením dříví do lesa. Mše svoje jméno dostala podle charakteristických motivů v partech houslí v části Sanctus, které připomínají ptačí zpěv. Pro dómského varhaníka Petra Kolaře byly tyto

motivky velmi inspirující, což se projevilo při improvizaci u communia, ale také při polyfonním doprovodu vánoční hymny *Narodil se Kristus Pán*, kde také zazněly.

HODNOCENÍ

Z drobných skladbiček interpretovaných na místě propria se mi nejvíce líbily kompozičně velmi zdařilé úpravy Petra Řezníčka *Good King Wenceslas* a *Les anges*. Jejich a capellové provedení bylo pěkným kontrastem k orchestrálním skladbám W. A. Mozarta. Ze sólistů podala suverénně nejlepší výkon Markéta Böhmová, disponující nádherným zabarvením hlasu a jistou intonací. Profesionální výkon podala varhanice Stanislava Syrková i orchestr, který interpretoval Mozarta jak se sluší a patří. Zpěv sboru a doprovod orchestru byl vyvážený. Žádný instrument nečněl. Libozvučný celek přírodních zvuků – vokálů a nástrojů orchestru však rušil umělý zvuk elektrických varhan. (Pro hudební aktivity v přední části lodi katedrály by tedy bylo dobré pořídit malé píšťalové varhany, jak to v katedrálách bývá obvyklé.) Petr Kolař svými improvizacemi u offertoria, communia a na závěr mše však i na elektriiu prokázal, že je mistrem své profese. Jeho varhanní kreace byly vynikající. Kladně hodnotím i estetickou stránku – černé oblečení účinkujících, červené šály dámské části ansámblu a červené motýlky u pánů, noty v černých deskách.

ZÁVĚR

Po hudební i liturgické stránce to byla velmi krásná bohoslužba. Sympatická byla evidentní podpora přítomných duchovních – jáhen Jan Špilar Mozartovu mši zmínil hned na začátku homilie, kněz Petr Šikula zase před závěrečným požehnáním, kdy poděkoval všem účinkujícím za okrášení liturgie hudbou. Přítomní farníci zareagovali naprosto spontánně – odměnili účinkující dlouhým potleskem. Za zmínku stojí, že se bohoslužby zúčastnilo mnoho mladých rodin. Právě formování dětí od útlého věku tak kvalitní hudbou se v budoucnu jistě zúročí. Nutno konstatovat, že Dómský komorní sbor Brno je pozoruhodným tělesem s velkým potenciálem. Bude zajímavé sledovat jeho umělecký vývoj v dalších letech. V každém případě má vykročeno hodně vysoko.

Karol Frydrych

CONVIVIAM 2010

Letos chystáme tzv. malé Convivium v klášteře Nové Hradky, kde jsme se již jednou měli příležitost setkat. Termín je obvyklý – třetí týden v srpnu - 15.-22.8. Letošní program bude zaměřen opět více ke gregoriánskému chorálu. Pozveme otce benediktina Yves-Marie Lelièvre ze Solesmes, se kterým jste se mohli setkat před dvěma lety na Conviviu v Králíkách, který spolu s Jiřím Hodiinou povedou třídy gregoriánského chorálu.

Varhanní třídu bude mít na starosti Martin Poruba, hlasové poradenství Veronika Höslová. O tzv. rekreačním zpívání (účastníci mohou vzpomenout na Králíky a Michaela Pospíšila) chceme jednat s loňským lektorem spirituálů panem Terry Francoisem, není však jisté, zda naši nabídku bude moci přijmout.

Neposílejte nám zatím své přihlášky, z Psalteria se dozvíte včas detailní program a na jaké webové adrese se můžete přihlásit.

Ubytování budeme v klášteře přímo v Nových Hradech, kdo by chtěl levnější ubytování, tomu poskytneme kontakt na další možnosti ve městě.

-jš-

Dómský komorní sbor Brno

Katedrální nešpory slavit lze

Komentář z papežské návštěvy

Událost, kterou včera večer zažila pražská katedrála, je něčím, co stojí za to uchovat v paměti. Nešpory, které Svatý otec slavil spolu s kněžími a Bohu zasvěcenými osobami, totiž byly rozhodně něčím historicky zlomovým, i když se to tak hned nemusí jevit. Zároveň v sobě nesly velký potenciál, inspirovat do budoucna.

S řeholníky se při svých návštěvách Československa, respektive České republiky, setkal dvakrát i Jan Pavel II. Roku 1990 oslovil kněze, zasvěcené osoby a tělesně postižené ve svatovítské katedrále. O sedm let později pak při oslavách Svatovojtěšského milénia hovořil k řeholníkům a nemocným v bazilice sv. Markéty na pražském Břevnově. Byla to vždy setkání, při kterých Jan Pavel II. ve svých promluvách povzbuzoval. Zejména v roce 1990, jen pár měsíců po znovuzískané svobodě, pomáhal ze svého úhlu pohledu nacházet odpovědi na výzvy, které postaví před církev nová situace v české společnosti.

Nyní Benedikt XVI. přišel, aby se s řeholníky a kněžími zejména modlil, tu modlitbu, kterou každé společenství a každý služebník církve prožívá každodenně jako zdroj posily ve svém poslání. Na tomto rozdílu mezi setkáními s Janem Pavlem II. a Benediktem XVI. je hlavně vidět, že současný papež přijíždí do jiné doby a do jiné situace, než ve které se česká církev nacházela v letech bezprostředně po pádu komunismu.

Včerejší nešpory v katedrále byly

totiž – ne-li po staletích, tedy jistě po desetiletích – prvními katedrálními nešporami, které bylo možné u nás ve své plnosti prožít. To, co je obvyklé dodnes v mnoha městských katedrálách světa, a co dokonce bývá momentem, který oslovuje i lidi mimo církve a hledající, to je u nás dosud nevídané. Včerejší nešpory však ukázaly, že to není nemyslitelné. Společnost pro duchovní hudbu, která se přípravy nešpor se Svatým otcem ujala, dokázala ve spolupráci s několika sbory vytvořit prostředí, v němž skutečně celá katedrála se mohla modlit zpěvem gregoriánského chorálu – něco, o čem se dalo v našich podmínkách celkem pochybovat. A v této souvislosti lze volbu Svatého otce, setkat se s kněžími a zasvěcenými osobami při této katedrální liturgii, chápat jako určité povzbuzení: pokuste se na tento zatím jedinečný projekt tvůrčím způsobem navázat.

Petr Havlíček

(uverejňeno na webových stránkách Radia Vatikán)

PŘÍSPĚVKY KE ČLÁNKU: KATEDRÁLNÍ NEŠPORY SLAVIT LZE

Jiří Kub: Pro třetíčku nepřehlédzíme dort

Latinské chorální nešpory se v pražské katedrále slaví od nepaměti, a pokud jsem dobře informován, od nepaměti nepřerušeně. Díky péči Metropolitní kapituly a zpěváků a varhaníků, kteří při katedrále sloužili a slouží. Přežily

doby nesvobody i těžké období generační výměny zpěváků v první polovině let devadesátých. Slaví se stejným zpěvem, latinsky poslední neděli v měsíci, druhou neděli v měsíci česky, se stejně komponovanými fanfárami, podle stejných not vždy předem uvedeným na webu, se stejnými zpěváky a varhaníky. Předsedají jim ovšem „jen“ pražští pomocní biskupové a ostatní členové kapituly. Dokonce jsou nešpory již léta opravdu i momentem, který oslovuje náhodné příchozí – věřící i nevěřící turisty. Tedy, pokud se podaří na slavení nešpor organizačně zajistit otevření dveří do katedrály (zasvěcení chodí vchodem od Vikárky). Je velmi potěšitelné, že si tentokrát díky účasti Svatého otce mnozí kněží a Bohu zasvěcené osoby (a díky televizím i věřící veřejnost) všimli toho, že takové slavení existuje, jak může vypadat a že to jde a je to při troše nasazení schůdné. Myslím, že autor komentáře se nám, kteří se za nezájmu pražské věřící veřejnosti ke slavení scházíme již léta a léta, nebude mít za zlé jistou rozladěnost nad dobrými radami, které nás vybízí k pokračování nešporní tradice, o které informujeme, jak můžeme (Slavení nešpor v katedrále se Svatým otcem <http://www.navstevapapeze.cz/clanky/Slaveni-nespor-v-katedrale-se-Svatym-otcem.html>, <http://www.apha.cz/slaveni-nespor-v-katedrale-se-svatym-otcem/>, rozhovor v rádiu Proglas, web Společnosti pro duchovní hudbu, web Metropolitní kapituly <http://www.mekapha.cz>). Na závěr bych rád (a věřím, že za všechny zúčastněné zpěváky a hudebníky) vyjádřil radost a vděčnost za to, že jsme tentokrát mohli slavit s tak znamenitým předsedajícím.

Petr Havlíček píše:

„Společnost pro duchovní hudbu, která se přípravy nešpor se Svatým otcem ujala, dokázala ve spolupráci s několika sbory vytvořit prostředí, v němž skutečně celá katedrála se mohla modlit zpěvem gregoriánského chorálu – něco, o čem se dalo v našich podmínkách celkem pochybovat.“ Měl bych upřesnění i k tomuhle ne zrovna přesnému obrazu skutečnosti. Pravdou je, že hlavním organizátorem hudební složky nešpor se Svatým otcem byl zcela logicky dómský regenschori Josef Kšica, který samotné nešpory poté prožil u velkých varhan. Ke spolupráci si přizval Jiřího Hodinu, který vedl nácvik a poté scho-

Nešpory se Svatým otcem - foto Filip Kotek

lu v presbytári, Marka Čihaře, který při nešporách většinou varhání, a mě, na kterého tentokrát připadlo vedení katedrálního sboru. A potom všechny, o kterých víme, že se ve scholách a řeholních společenstvích systematicky liturgickým zpěvem chorálu zabývají. Chyběli ještě Moravané, kteří byli zaměstnaní přípravou mše svatě v Brně. Je sice pravda, že jmenovaní jsou členy SDH a tři

dokonce členy výboru, právě tak jako vedoucí dvou spolupracujících schol, ale v žádném případě to neznamená, že by nešpory organizovala SDH. Společnost pro duchovní hudbu tu není proto, aby suplovala práci jiných, zvláště když to – jako v tomto případě – nebylo potřeba. Jejím úkolem je, aby sdružovala lidi, kteří v oblasti chrámové hudby kompetentní jsou, poskytovala jim logistickou,

technickou a skromně i materiální podporu a aby pomáhala připravovat další, aby se kompetentními v této oblasti stali. Což se vše v tomto případě snad podařilo.

Diskusi nad článkem P. Havlíčka najdete na <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11840>

Úvaha nad „katedrálními nešporami“ inspirovaná článkem Petra Havlíčka

Nedorozumění, které vzniklo mezi mnou a autorem článku, a které jsme si vysvětlovali i v několika mailech, se nakonec vysvětlilo. Šlo vlastně o obsah pojmu „katedrální nešpory“, avšak tento termín mě inspiroval k následující úvaze.

Již od počátku vývoje liturgické hudby se vedle sebe utvářely dva druhy zpěvu či liturgického dialogu – zpěv responsoriální a zpěv antifonální. Dnes je mnoha lidem, a to i těm, kteří liturgickou hudbu nebo přímo chorál aktivně provozují, rozdíl mezi nimi nejasný. V obou případech jde totiž o střídavý zpěv dvou skupin zpěváků.

Rozdíl mezi nimi není ani tak hudební či strukturální, spočívá spíše ve funkci těchto dvou skupin, v jejich v jejich funkčním zařazení do bohoslužby. Začnu způsobem responsoriálním, protože v dnešním paradigmatu jakž takž pochoopené liturgické reformy drtivě převládá. Všichni známe minimálně responsoriální žalm. Žalmista přednáší verše, lid odpovídá svou odpovědí – responsem. Takovou odpověď (s ještě výraznějším rozdílem mezi rozsahem „výzvy“ a „odpovědi“) je odpověď „Amen“ na modlitbu celebranta. Tedy jde o dialog, ale dialog nesymetrický. Jeden je šéf – nositel nějaké liturgické služby, druhým partnerem je lid, jemuž je souhlasit, připojit se, odpovědět tak, jak se od něj čeká. Responsoriální forma je tedy formou hierarchickou a jako taková má v liturgii nezastupitelné místo. Je to správná forma a nic proti ní.

Druhá forma je forma symetrická. Účastníci jsou rozděleni na dvě poloviny, z nichž ani jedna není funkčně nadřazena té druhé. A přednášený text si tyto dvě skupiny mezi sebou dělí prostě na střídačku. „Každý chvíli tahá pilku.“ Smysl to má samozřejmě jen u některých textů. Ale u těchto textů, kde to smysl má, to má smysl velmi hluboký. Symbolizuje to skutečnost, že v jistých situacích, a to i liturgických situacích, jsme všichni zúčastnění „na jedné lodi“ a „táhneme za jeden provaz“.

Nabízí se otázka, k čemu je takové střídání vlastně dobré, vždyť by v tomto případě, když obě „poloviny“ textu jsou si rovnocenné, mohli rovnou říkat všichni všechno. Ano, šlo by to. Však i jen jeden může tahat pilku oběma směry. Ale není to ono. Jeden se snadno utáhá. Známe to i my, svatovítské choralisté, když je nás příliš málo na to, abychom se mohli rozdělit na dva chóry. Pak si ani pořádně nezazpíváme, ani se pořádně nepomodlíme.

Doménou takového antifonálního zpívání je zpívání modlitba církve – lidově hodinky, z nichž hlavně nešpory jsou často slaveny s lidem. Ale vyskytuje se i při mši svaté. Zde zejména Kyrie, zpěv hymnu Gloria a zpívané Credo, pokud se zpívají na střídačku (schola/lid) jsou typické zpěvy antifonální. „Velebíme tě!“ není odpovědí na „Chválime tě!“ Mechanické přebírání

modelu „jeden zpívá, ostatní odpovídají“ je častým nešvarem, který dialog degraduje na odpovídání. Zvláště patrné je to při Kyrie. Dokud bylo 3x Kyrie, 3x Christe a 3x Kyrie, při zpěvu na střídačku docházelo opravdu k tomu, že jak při furiantovi každý chvíli tahal pilku. Je-li dnes 2x, 2x, 2x, svádí to k chápání odpovědi na výzvu. IGMR článek 52 o něm říká „Ponevadž je to zpěv, kterým věřící oslavují Pána a vyprošují si jeho milosrdenství, zpravidla ho zpívají všichni: takže na něm má účast jak lid, tak sbor nebo zpěvák.“

Každé zvolání se obvykle pronáší dvakrát; s přihlédnutím k povaze jazyka, posvátné hudbě a jiným okolnostem se ovšem může opakovat i víckrát.

Takže já bych se moc přimlouval za to přihlédávání k jiným okolnostem a za zpěv lichého počtu kyrií, aby nám to nedělalo dojem odpovědí. Formulace „zpívají všichni, takže má účast i lid i sbor“ je zajisté velmi moudrá a na hony vzdálená od „předzpívá sbor a lid zopakuje“.

Nu, a nyní, po tomto krátkém úvodu, můžeme přistoupit k tomu, co to mají být takové katedrální nešpory. Mají to prý být nešpory, kde zpěv antifonální dvou funkčně rovnocenných skupin je nahrazen zpěvem z presbytáře a odpovědí lidu. Tak, jak je tomu v jiných světových katedrálách, tak, jak prý byly slaveny i nešpory se Svatým otcem.

Já ale pevně doufám, že nešpory se sv. otcem byla forma antifonální, že Svatý otec byl v té chvíli s námi všemi ostatními na jedné lodi. I když byl jeden chór v katedrále trochu silnější, než ten druhý. Tato skutečnost reciprocit byla podtržena tím, že jsme chóry nenápadně prostřídali. V žalmech začínal presbytář, avšak při Magnificat začínali „všichni“ a pokud bychom se na to chtěli podívat mermo mocí optikou odpovědi, tak sudé verše odpovídal sbor na kůru.

Dovolte mi na závěr plamennou výzvu:

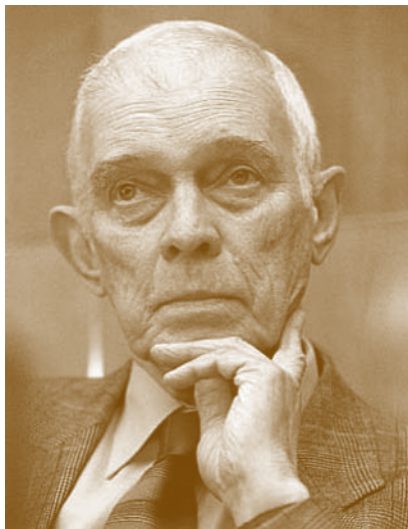
Ve jménu principu subsidiarity, podle kterého má každý při bohoslužbě dělat jen to, ale i všechno to, co mu přísluší, ve jménu co nejširšího uplatnění všeobecného kněžství každého laika, ve jménu úcty k tradici, ve jménu co nejširší aktivní účasti lidu: Nenechme si vzít antifonální charakter antifonálních zpěvů a všude tam, kde odpovídací při liturgii nejsme, se roli odpovídače braňme. Pomůžeme nám to mimo jiné správně a nikoli jen mechanicky prožít odpověď tam, kde je od nás odpověď právem očekávána. Pastorační pragmatismus (nejprve zpěvák zazpívá odpověď a lid jí po něm zopakuje) tu není na místě a pokud se bez něj neobejdeme, měl by to být pragmatismus reflektovaný pragmaticky, a ne zavádějící falešné myšlenkové schéma.

Jiří Kub

Srdce otevřené pro krásu

Vzpomínky na Ivana Medka

Letos na svátek Zjevení Páně zemřel hudební publicista, teoretik a kritik Ivan Medek. Většina z nás ho znala spíše jako komentátora Hlasu Ameriky z Vídně a později jako poradce prezidenta Václava Havla. O jeho smyslu pro krásu, umění a lásce k hudbě mluvil otec biskup Václav Malý při posledním rozloučení ve mši svaté v kostele sv. Markéty v břevnovském klášteře. Pohřbu se účastnili mnozí Medkovi přátelé, mezi nimi také ředitel plzeňské konzervatoře Miroslav Brejcha, jehož osobní vzpomínku také otiskujeme.

VZPOMÍNKA IVANA MORAVCE

V televizním pořadu Před půlnocí ze dne 6. ledna vzpomínal blízký Medkův přítel a klavírní virtuos Ivan Moravec na společná léta.

Co vás dva spojovalo? Oba máte iniciály I. M., ale to asi nebylo to hlavní?

Znám Ivana Medka od roku 1946, kdy jsem byl na konzervatoři. Od té doby mě stále sledoval v mých pokusech a úskalích, stejně jako já v jeho. V té době byl zaměstnancem České filharmonie, a jelikož nebyl zrovna v oblibě režimu, ředitel ho usadil ve sklepě. Ivan Medek měl vždy vynikající nápady, které se týkaly organizace hudebního života, takže vždy, když je přednesl, uběhl týden a někdo z vedení mu nařídil, že to tak musí udělat. Přitom to byl jeho nápad, ale on se vždy vzdal ovoce svého myšlení.

Nejširší veřejnost zná Ivana Medka jako politického novináře. Když to ale spočítáme, tu klasickou politickou novinářinu ve Vídni dělal vlastně jen pár let, přitom mnoho dlouhých desetiletí se točil kolem hudby. Víte, jak se k hudbě dostal?

Nevím to úplně přesně. Vím ale, a to je to nejpodstatnější, že pomohl Talichovi vytvořit jeden z nejnádhernějších českých souborů, Český komorní orchestr. Ten přitom v době, kdy jsem studoval, hrál na takové úrovni, že když jsem vedle toho slyšel Českou filharmonii s Rafaellem Kubelíkem, nejevila se mi tak dobrá jako ten malý obdivuhodný orchestr.

Otec Ivana Medka Rudolf Medek byl významný spisovatel takzvané legionářské literatury, jeho dědeček byl Antonín Slaviček, významný malíř, jeho bratr Mikuláš je dnes snad ještě oceňovanější malíř než jeho dědeček. Jak to, že se Ivan Medek začal zajímat spíše o noty než o psané slovo či paletu a štětec?

To nevím. Vím jen, že studoval na konzervatoři kompozici a že o svých kvalitách jako hudebníka se vždy vyjadřoval neobyčejně cynicky – že na to není. A vlastně od samého začátku, kdy se začal tvořit Český komorní orchestr, se stal jejich manažerem, udržovatelem a vlastně bojovníkem za ně.

Už jste naznačil, že byl velmi dobrý organizátor, dokonce jste použil slůvko "manažer"?

Jemu můžeme vděčit za to, že vybojoval kus života tomu malému orchestru. Proti Václavu Talichovi byly totiž námitky z vysokých míst. Například Zdeněk Nejedlý koukal, aby to všechno sprovodil ze světa. Myslím, že ten orchestr chvilku žil proto, že Ivan Medek určitým trikem způsobil, že ředitel konzervatoře dostal svolení nechat tento orchestr působit. Vlastně podvedl Zdeňka Nejedlého.

Tyto kousky mu v očích tehdy již etablovaného komunistického režimu asi příliš nepřidaly?

Vzpomínám, že Ivan Medek dostal v určité době svolení, že může připravovat průvodní slovo ke koncertům několika lidí. Mezi jinými jsem to byl také já, jezdili jsme například do Velichovek. Jeho úvodní slova byla vždy obdivuhodná, vždy tam řekl pár slov, která se lidem strašně líbila. Když mluvil o naději, lidé tomu rozuměli tak, že má naději, že režim padne.

Jinak typické pro Ivana bylo, tehdy byl zaměstnán ve filharmonii a my jsme odjížděli třeba ve tři odpoledne, že si radši vzal na celý den volno, aby mu nikdo nemohl vytknout, že pracovní doby využívá ke svým zájmům.

Podle jeho životopisu to vypadá, že v každém svém zaměstnání byl tenkrát jednou nohou venku, měl "sbaleno" v obavách z vyhazovu. Ostatně z České filharmonie byl vyhozen opakovaně?

To ano. Ale všude dával nesmírně cenné ideje a například se skladatelem Kovaříčkem "porodil" Hudební mládež, pomáhal Českému komornímu orches-

Ivan Medek se narodil 13. července 1925. Dětství prožil v Národním památníku na Vítkově, který spravoval jeho otec generál Rudolf Medek. Pocházel z umělecké rodiny, jeho dědeček byl malíř Antonín Slaviček, bratr malíř Mikuláš Medek. Studoval na Akademickém gymnáziu v Praze a skladbu a hudební teorii na pražské konzervatoři, kterou musel po převratu v únoru 1948 přerušit. Pracoval jako organizátor koncertů, koncertní jednatel, dramaturg a redaktor hudebního vydavatelství Supraphon. Stál za vznikem Českého komorního orchestru, přispěl k vzniku Hudební mládeže.

Po roce 1969 měl zakázanu veřejnou činnost a v lednu 1977 po podpisu Charty 77 dostal okamžitou výpověď ze Supraphonu. Poté pracoval jako sanitář v Nemocnici Na Františku, po další výpovědi (opět z politických důvodů) pak jako umývač nádobí a šatnář v restauraci Pod Kinskou. Po řadě výslechů a přepadení Státní bezpečností v roce 1978 emigroval do Rakouska. Ve Vídni se stal dopisovatelem Hlasu Ameriky a spolupracoval se Svobodnou Evropou a dalšími rozhlasovými stanicemi - BBC, Deutsche Welle, Radio Vatikán.

Po roce 1989 se stal poradcem České filharmonie, poradcem ministra kultury, předsedou Federální rady pro rozhlasové a televizní vysílání. V letech 1993 - 1998 pracoval v Kanceláři prezidenta republiky Václava Havla jako ředitel Odboru vnitřní politiky, později se stal vedoucím Kanceláře.

Od roku 1991 je nositelem Řádu T. G. Masaryka. V roce 1999 byl vyznamenán medailí Za zásluhy. Za rok 2008 získal novinářskou Cenu Ferdinanda Peroutky. V r. 2009 převzal Cenu 1. června města Plzně.

tru a také víceméně psychicky udržoval Talicha. Bylo pozoruhodné, že takový stařec dává tolik důvěry člověku, který byl vlastně strašně mladý – Ivanovi bylo dvacet dva, dvacet tři let.

Nevadilo Ivanu Medkovi, že byl jen manažerem, organizátorem? Neměl v pozdějších 50. letech, v 60. letech tendence zkoušet něco sám, dělat hudbu přímo?

Myslím, že ne. Ivan byl politik, zajímal se o historii a byl v tomto směru obrovsky vzdělaný. A samozřejmě miloval hudbu. Nakonec jeho poslední rok, kdy ležel v posteli, tak napravo byla televize, kde měl program Mezzo, kde šla klasická hudba od rána do večera. Myslím, že ho to živilo.

Celý text rozhovoru:

<http://www.ct24.cz/textove-prepisy/77449-ivan-medek-mel-kvalitu-zpo-vednika-rika-ivan-moravec/>

VZPOMÍNKA MIROSLAVA BREJCHY

Tak tedy, Ivan Medek...

Především nejsem snad ani hoden toho, abych psal o Ivanu Medkovi. Moje setkání s ním byla krátká a jsou zcela jistě lidé, kteří mají více a povolání co říci. Abych něco napsal, k tomu mě přimělo ... vědomí toho, že generace náctiletých v České republice by měla vědět, jaká byla sedmdesátá léta po publikaci Charty 77. Ta generace náctiletých by měla vědět i to, že ještě nedávno jsme měli mezi sebou velkého člověka, který dokázal riskovat život, zdraví, existenci, pracovní pozici a kariéru proto, že se rozhodl, že BUDE MLUVIT PRAVDU o věcech veřejných.

Ivana Medka jsem nejprve viděl jako čekající obrys na protějším chodníku konzervatoře, kde jsem studoval. Čekával v letech 1977-78 na svoji budoucí ženu a moji paní profesorku klavíru na plzeňské konzervatoři Helenu Cinybulkovou-Medkovou. Nepřiblížoval se ke škole blíž, velmi pravděpodobně proto, že nechtěl ohrozit pracovní pozici Heleny Medkové. O vstupu do budovy plzeňské konzervatoře vedené komunistickou ředitelkou nemohla být ani řeč...

Během studia konzervatoře jsem mohl několikrát hrát se svojí paní profesorkou na koncertech, kde Ivan Medek celý koncert uváděl a měl průvodní slovo. Tam jsem ho poznal trochu blíže, protože jsme cestovali autem po tehdy „Západočeském kraji - pevné hrázi socialismu a míru“. Měl krásný humor, dodnes si pamatuji, jak komentoval průjezdy hustými smrčkovými lesy na Tachovsku: „Mám rád tenhle kraj, kam pohlédneš, tam příroda - vlevo protitan-kové zátarasy, vpravo spřátelená sovětská vojska, za rohem rakety s krátkou

dráhou letu...“

Pak jsem jednou, poté co vyšla Charta 77, navštívil Ivana Medka v Praze, v jedné hospodě pod Petřínem na Smíchově. Nešli jsme na pivo - bývalý dramaturg České filharmonie a jeden z nejpronikavějších českých mozků zde našel nové zaměstnání - utíral nádoby... ani tehdy nepřestal nahlas říkat pravdu o komunistickém režimu. V tu dobu byl jednou zmlácen komunistickou státní bezpečností, odvezen za Prahu, vyhozen z auta a ponechán osudu...

Nezapomenu na loučení s paní Cinybulkovou-Medkovou před vánočními prázdninami v roce 1978. Jen ona věděla, že odjíždí za Ivanem do Vídně, a že v lednu už do školy učit nepřijde...

A já jsem začal ladit rádiovou stanicí „Hlas Ameriky“ a celá léta osmdesátá jsem často po večerech z rádia slyšel nezapomenutelný rádiový podpis – „Ivan Medek, Hlas Ameriky, Vídeň“.

Ivan Medek pro mě zůstane statečným chlapem, jehož morálka, úsudek a touha říkat pravdu byla nedolná a tím inspirující pro nás - slabší...

Pane Medku, děkuju.

*Miroslav Brejcha
ředitel Konzervatoře Plzeň*

VZPOMÍNKY PANÍ ŠÉFREDAKTOROVÉ

Je to už pěkná řádka let, kdy tehdy Československý rozhlas v letech 1969 a 1970 vysílal soutěž pro mladé posluchače vážné hudby (Rozhlasového klubu Hudební mládeže) Hádejte desetkrát a Můj přítel Beethoven.

Byla jsem tehdy ve čtvrté a v páté třídě základní devítileté školy, chodila jsem už dlouho do Lidové školy umění

na klavír, zpěv a rytmiku, doma jsme hráli a zpívali, takže se mi hudba moc líbila. Poslouchali jsme taky pravidelně rozhlas, včetně hudebních koncertů, a tak jsme se se sestrou i aktivně účastnily těchto zajímavých soutěží, které byly i dobře připravené, hodně nám pomohly porozumět hudbě od nejstarších období po soudobou hudbu. K přípravě na soutěž a k poznávání hudebních ukázek jsme dostali i namnožená skripta s notovými ukázkami. (Ještě je mám schovaná.) Byly jsme se sestrou tak úspěšné, že jsme se dostaly až do III. kola, finálního utkání ve studiu ČR v Praze 2, na Vinohradské. Tam jsme měli poznávat asi 20 hudebních ukázek a potom ještě říkat na mikrofon něco o skladatelích. A tam jsem se právě setkala s panem Medkem, který byl velmi milý, hezký si se mnou povídal a pomáhal mi, malé holce, která měla poprvé mluvit na mikrofon a ještě něco o cizích skladatelích, si vzpomenout, co jsem se o nich dříve dověděla.

(Už nevím, zda jen v roce 1969 nebo i v roce následujícím, později jsem se dozvěděla, že po roce 1969 nesměl už veřejně působit.)

Časem jsem na toto setkání pozapomněla, ale v 90. letech, když začal být pan Ivan Medek zase v naší zemi aktivní, jsem si ho jasně vybavila a uvědomila si, jakou důležitou práci vlastně tehdy dělal. Při vzpomínce na něj se mi vybaví jeho milá vlídná usměvavá tvář.

Svatoslava Kubová

Z redakční pošty

Dobrý den,

chtěla bych Vám poděkovat za časopis Psalterium, který nám po celý rok sponzorsky docházel. Vím, že finanční těžkosti doléhají i na Vás. O to víc si cením Vaší velkodušnosti. Díky Vám totiž můžeme časopisy půjčovat uživatelům domů a tím jim umožnit, aby si články, které je zajímají, přečetli v klidu a soustředěněji než tomu může být v prostředí knihovny. Váš časopis je čtenářsky přitažlivý, a proto má stálý okruh svých příznivců. Osobně oceňuji zajímavé články o duchovní hudbě východu.

Do dalšího roku Vám přeji vše dobré a pro Váš časopis pak zejména dostatek financí. Pokud to bude z Vaší strany možné, uvítáme Váš sponzoring i nadále.

Srdečně zdraví

*Mgr. Růžena Matěnová
Knihovna města Hradce Králové - hudební knihovna*

Kritéria pro liturgickou hudbu a jejich nejnovější vatikánské reflexe

Přednáška na studijním dni 23. 1. 2010

Smyslem liturgie je oslava Boha a posvěcení věřících. Nástrojem k tomu jsou znamení a symboly – především samozřejmě svátosti, ale i všechna ostatní liturgická znamení, jako jsou posvátná roucha, úkony, obrazy – a nikoliv na posledním místě i liturgická hudba. Pozor, ne tedy znamení a hudba, ale znamení včetně hudby.

Hudba je důležitou součástí liturgie právě proto, že má bytostně znakovou povahu; a tedy je schopná mimořádně dobře vyjadřovat to, co se při liturgii vyjadřovat má. Smysl hudby v liturgii tedy není jen „okrasný“, ale hudba se bytostně podílí na podstatě liturgie.

Oponenti většinou mají za to, že hudba je znakem čistě konvenčním: může vyjadřovat to či ono – cokoliv, na čem se dohodneme, resp. co bude vyjadřovat podložený text. Kdyby tomu tak bylo, pak je opravdu jedno, jestli budeme při liturgii zpívat „Alleluia“ na chorální nápěv, nebo na melodii „Holky z naší školky“.

Jenže ono tomu tak prokazatelně není.

Za prvé, jsou renomované studie, které dokazují existenci určitých kulturně nezávislých obsahů, které je hudba schopna vyjádřit a které jsou interkulturně srozumitelné. Řečeno prostě: i Papuanec pozná, která ze dvou skladeb je svatební pochod a která funébr marš. Na elementární úrovni je tedy hudba znakem nikoliv konvenčním, nýbrž přirozeným; jakékoliv její znakové užití, a tedy i užití v liturgii, musí tuto její přirozenou sémantiku respektovat.

Za druhé, nad tímto hrubým přirozeným základem samozřejmě existuje ještě rovina konvenčních, jemněji diferencovaných významů. Ani tato rovina však není něčím, co by mohl manipulovat jedinec nebo nějaká skupina prostým arbitrárním rozhodnutím. Tento jemný systém symbolických obsahů, pokud existuje, je výsledkem dlouhého kulturního vývoje a je vzhledem k „tady a teď“ víceméně stejně apriori kodifikován, jako zcela přirozené sémantické obsahy hudby. Tak například opakovaná stoupavá kvarta prostě pro Čecha znamená „hoří“, a i kdyby se nějakí skauti dohodli, že ji budou troubit jako večerku, pořád to bude „hoří“.

Famfára

má neoddiskutovatelný nehudební obsah a ačkoli nedenotuje nic nemravného či eticky zvrhlého, je liturgicky nepoužitelná.

Z řečeného vyplývá, že má smysl vůbec uvažovat o tom, zda je nějaká hudba svojí povahou více či méně vhodná k liturgii, neboť díky své přirozené a kulturně kodifikované symbolické povaze má objektivní vlastnosti, které ji objektivně – více či méně vhodnou činit mohou.

Nevyplývá z toho ale ještě, jaké ty požadavky na hudbu liturgicky vhodnou jsou.

Pius X. v Motu proprio Tra le sollecitudini, což je dokument, o který se tak či onak opírají i všechny pozdější církevní normy týkající se liturgické hudby, vypočítává tři takové charakteristiky, které musí liturgická hudba splňovat. Všechny tyto tři nutné podmínky pro liturgickou použitelnost hudby lze ovšem velmi dobře zdůvodnit – v tomto ohledu není nutné se při argumentaci spoléhat pouze na autoritu církevního Magisteria, jakkoliv by již ona sama měla být pro nás dostatečnou.

(1) Posvátnost. Křesťanský pohled na svět na rozdíl od mnoha jiných jasně rozlišuje mezi posvátným a profánním. „Posvátné“ je to, co bylo buď přímo vytvořeno, nebo zvláštním způsobem odděleno ke službě Bohu. Máme posvátné prostory, posvátná roucha, posvátné nádoby, posvátný čas vymezený modlitbami.

Aby se tedy něco mohlo stát posvátným, musí to splňovat podmínky takového „oddělení“. Z nich nejdůležitější je určitá význačnost dané entity, odlišnost od toho, co je profánní. Posvátný předmět, prostor atd. musí být totiž jako takový identifikovatelný, posvátné od profánního musí být rozeznatelné, a to zejména tehdy, má-li jít o posvátné znamení, jehož funkce právě na význačnosti a rozeznatelnosti bytostně závisí.

Hudba, která má být schopna stát se posvátnou, tedy musí být svojí povahou nějak odlišná od hudby, která posvátná není. Posvátná hudba tedy nesmí ve své přirozené, ani konvenčně pevně zakotvené sémantice obsahovat profánní asociace, které by právě bránily její rozeznatelnosti jakožto posvátné. Je to podobné, jako např. s vůni: chceme-li užít vůni jako posvátný symbol, užíváme kadidla a nikoliv vůně pečených buřtů – ačkoliv obě jsou velmi příjemné a apriori dobré

Jiří Kub na studijním dnu

– a to právě proto, že vůně pečených buřtů svojí povahou přirozeně odkazuje na cosi profánního, kdežto vůně kadidla nikoliv.

Jestliže tedy nějaká hudba vzbuzuje asociaci televizní zábavní estrády, rockového koncertu nebo hospodské tančovačky, není to hudba, která by se mohla stát posvátnou, a není tedy vhodná pro liturgii.

(2) Umělecká, resp. estetická hodnota – správnost forem.

To není jednoduchá podmínka a není na ni zde dost času. Na to není dneska čas. Ale zkratkovitě řečeno, je-li to hudba určená celému shromáždění k poslechu, měla by mít koncertní parametry. Je-li určena celému shromáždění k aktivnímu zpěvu, neměla by být ales-

poň příliš stupidní.

(3) Všeobecnost. Liturgii vždy slaví církev, tj. univerzální společenství. Musí tedy užívat symbolického jazyka, pokud možno univerzálně srozumitelného. Jistým kulturním odlišnostem se samozřejmě nelze vyhnout; minimálním požadavkem však je, aby užitá hudba v žádném případě nepůsobila silně negativně na ty, kteří jsou mimo daný kulturní okruh, resp. okruh fanoušků příslušného hudebního stylu.

To tedy byl rok 1903.

II. vatikánský koncil, kromě toho, že zdůraznil aktivní účast lidu na zpěvu, zpřesnil chápání posvátnosti. Rozdělil ji na vlastnost potenciální (být schopen nějaké funkce – být schopen stát se posvátnou) a aktuální – tuto funkci opravdu aktuálně plnit (liturgická hudba bude tedy tím posvátnější, čím těsněji bude spjata s liturgickým děním, ať vroucnějším vyjádřením modlitby nebo sjednocením srdcí, ať tím, že posvátným obřadům dodá slavnostnější ráz.).

Holínky jsou potenciálně boty do vody. Teprve když v nich jdeme louží, jsou to aktuálně boty ve vodě. Avšak i když půjdeme louží v lakýrkách, boty do vody to z nich neudělá. Totéž s posvátnou hudbou. Chorál na koncertě ani Radeckého pochod při offertoriu posvátnou hudbou nejsou, i když každé z jiného důvodu.

Občas se objevují názory, že přístup z počátku 20. století, byť koncilem převzatý a doplněný, je dnes již překonaný. Přece není možno brát vážně dokument, který zakazuje zpívat v presbytáři ženám!

Proto chci poukázat na nejnovější vatikánské reflexe tohoto dokumentu. V roce 2003 napsal Jan Pavel II. ke stému výročí Motu proprio Tra le sollecitudini chirograf, který je fundovaným rozbořem podmínek Pia X. V plné míře je akceptuje, potvrzuje v jejich obecné platnosti a uvádí do souvislosti se současnou změněnou kulturní situací.

Dokument je v jazycích dostupný na vatikánském webu http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/letters/2003/documents/hf_jp-ii-let_20031203_musica-sacra_en.html http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/letters/2003/documents/hf_jp-ii-let_20031203_musica-sacra_it.html

Chirograf cituje a vykládá i onu často problematizovanou větu o žádoucí podobnosti nové tvorby k chorálu:

„Chrámová skladba je tím posvátnější a liturgičtější, čím více se blíží svým rytmem, svou inspirací a svou lahodou gregoriánské melodii, a tím méně je hodna chrámu, čím více se vzdaluje od tohoto svrchovaného vzoru.“

Jan Pavel II. píše:

Evidentně nejde o to kopírovat gregoriánský zpěv, jako spíše dosáhnout toho, aby nové skladby byly proniknuty tímž duchem, který podnítl onen zpěv

a krok za krokem jej modeloval.

Na závěr krátké zmínky o tomto rozsáhlém dokumentu, jehož pracovní překlad jsme zveřejnili v Psalteriu 5/2009 (http://zpravodaj.sdh.cz/files/ps_5_09.pdf str. 18 – 20) uvedu citát týkající se toho, čím jsem dnes začal:

Jen takový hudební výraz, který slouží náležitým způsobem vlastnímu cíli liturgie, jímž je „oslava Boha a posvěcení věřících“, bude možno schválit a připustit.

Na sv. Cecílii v roce 2005 proběhl ve Vatikánu studijní den pořádaný Kongregací pro bohoslužbu a svátosti při příležitosti 40 let vydání konstituce Sacrosanctum Concilium a na propagaci výše zmíněného chirografu Jana Pavla II., který pod předsednictvím kardinála Arinzeho pojednával rovněž o inkulturaci. Se závěrem „No rock, no pop, no candelle elettriche“.

Nejnovější příspěvek do diskuse – tentokrát ne příspěvek přímo magisteria, ale příspěvek odborný liturgický, představuje přednáška mons. Mariniho, kterého dobře známe z návštěvy Svatého Otce. Přednesl jej při semináři věnovaném kněžskému roku letos 6. ledna. (<http://www-maranatha-it.blogspot.com/2010/01/introduzione-allo-spirito-della.html>).

Mons. Guido Marini

Závěr jeho vystoupení věnovaného různým aspektům liturgie se týká liturgické hudby a ocitují jej v plném znění:

Někdo by se mohl ptát, z jakého důvodu Církev ve svých dokumentech, ať starších či nedávných, vytrvale stanovuje určitý typ hudby a zpěvu jako obzvláště vhodný pro liturgické slavení. Již na tridentském koncilu Církev zasáhla do kulturního zápasu, který tehdy probíhal: potvrdila normu, která jako prioritu stanoví soulad hudby s textem; omezila užití nástrojů a vyzdvihla jasný rozdíl mezi hudbou profánní a posvátnou. Posvátnou hudbu navíc nelze chápat jako výraz pouhé subjektivity. Je totiž zakotvena v textech Písma a Tradice, které jsou přednášeny při liturgii formou zpěvu. V novější době zasáhl podobným způsobem sv. Pius X.,

který se snažil z liturgie vyloučit operní styl a jako standard liturgické hudby – kterou je třeba odlišovat od duchovní hudby obecně – stanovil gregoriánský chorál a polyfonii z doby katolické reformy. Druhý vatikánský koncil tentýž standard pak už pouze potvrdil, stejně jako nejnovější dokumenty magisteria.

Proč ta důslednost Církve při předkládání jistých forem jako charakteristických pro posvátnou a liturgickou hudbu a odlišujících ji od všech ostatních forem hudby? Proč se gregoriánský chorál a klasická posvátná polyfonie jeví jako vzorové formy, jimiž se má i dnes řídit tvorba liturgické hudby, a to i hudby určené pro zpěv lidu?

Odpověď na tyto otázky spočívá právě v tom, k čemu jsme dospěli v diskusi o duchu liturgie. Jsou to právě tyto hudební formy, které ve své posvátnosti, správnosti a všeobecnosti vyjadřují prostřednictvím tónů, melodií a zpěvu autentického ducha liturgie: tím, že vedou k účtě k slavenému tajemství, podporují pravou a plnou účast na liturgii, zprostředkovávají naslouchajícímu to posvátné, tj. bytostný primát Boha jednajícího skrze Krista, a umožňují růst hudby zakořeněný v životě Církve a v kontemplaci jejího tajemství.

Dovolte mi ještě naposledy citovat kardinála Ratzingera: „Gandhi hovoří o třech typech životních prostředí a ukazuje, že každému z nich je vlastní jiný způsob bytí. Ryby žijí ve vodě a zachovávají mlčení. Suchozemští tvorové řvou, kdežto ptáci, jejichž životním prostředím je nebe, zpívají. Mlčení je vlastní moři, řev souši a zpěv nebesům. Avšak člověk má účast na všech třech: nese v sobě hloubku moře, tíží souše i lehkost nebe. Proto mu náleží všechny tři způsoby bytí: mlčení, řev i zpěv. Dnes vidíme, že člověku zbavenému transcendence zbyl už jen ten řev, neboť si přeje být pouze zemí a v zem chce proměnit i nebesa a mořské hlubiny.“

Pravá liturgie, liturgie společenství svatých, mu navrácí plnost jeho bytí. Učí ho znovu, jak zachovávat mlčení a jak zpívat, otevírá mu mořské hlubiny a dává mu křídla, přirozenost anděla. Pozvedá jeho srdce a znovu v něm rozeznívá onen zpěv, který jako by usnul. Lze dokonce říci, že pravou liturgii poznáváme podle toho, že nás osvobozuje od všedního života a navrácí nám hloubku a výšku, mlčení a zpěv. Pravá liturgie se pozná podle toho, že je kosmická, a nikoliv ušitá na míru nějaké skupině. Zpívá spolu s anděly, mlčí s čekajícími hlubinami vesmíru. A tak vykupuje zemi.“

Jiří Kub

Otázka liturgické hudby

Ačkoli se spor o liturgickou hudbu po papežské mši ve Staré Boleslavi může zdát z různých hledisek přebytným, je pro věřící - a kupodivu nejen pro ně - zcela evidentní, a to přinejmenším na odborné či akademické rovině. Tvrdit, že neexistuje, by byla arogance nebo čirá neznalost podstaty otázky. Emoce na obou stranách ostatně dosvědčily, že nejde o fikci. Má tedy smysl hledat jeho příčinu. Studijní den o liturgické hudbě, pořádaný 23. ledna interdiecézní liturgickou komisí v Praze, byl slibným pokusem o kultivaci a formaci liturgického citění i poznání.

Problém formuloval roku 2003 Jan Pavel II. slovy: „Význam kategorie »liturgická hudba« byl v současnosti rozšířen natolik, že zahrnuje repertoár, který nemůže vstoupit do slavení liturgie, aniž by znásilňoval jejího ducha a její pravidla.“ Tato jednoznačná konstatace Jana Pavla II. v dokumentu¹, který napsal „z vlastního popudu“ při příležitosti 100. výročí vydání motu proprio papeže Pia X. o sakrální hudbě (Tra le sollecitudini), svědčí dostatečně jasně o tom, že současná liturgická hudba má problém. A to na rovině praktické i teoretické.

Ze slov Jana Pavla II. také plyne, že liturgická hudba není hudba, která je alespoň jednou použita při liturgii, jak by bylo možno se ukvapeně domnívat, nýbrž hudba, která má určitého ducha, tedy velice specifický účel a smysl. A je-li zdařilá, má také zcela specifické účinky.

Ty popisuje např. sv. Augustin ve svých Vyznáních těmito slovy: „Často jsem plakal při hymnech a zpěvech, hluboce dojat něžně se linoucími hlasy tvé církve. Vcházely mým sluchem, vlévaly pravdu do mého srdce, probouzely ve mně pocity zbožnosti, přičemž mi kanu-

ly slzy, které mi dělaly dobře“². Více jak tisíc let po sv. Augustinovi pocítoval totéž při liturgickém zpěvu sv. Ignác z Loyoly a ve dvacátém století přivedl ke konverzi např. známého francouzského publicistu André Frossarda.

Vedle tohoto typu pohnutí, ovšem existuje i druhé, zcela odlišné dojetí, takové, které můžeme zakusit, např. shlédneme-li nějaký romantický film z holywoodské produkce. Rozdíl mezi oběma těmito stavy duše je doslova nebetýčný. Stěží však lze něco vytýkat někomu, kdo nezakusil žádný nebo jenom ten druhý. A tím spíše by bylo nespravedlivé se kvůli tomu na dotyčného hněvat.

Onen specifický druh duchovní útěchy, která zušlechťuje, totiž dojetí láskou k Bohu z bolesti nad vlastními hříchy nebo nad utrpením Páně musí mít v liturgické hudbě vždycky své místo, protože je pro člověka základem jeho křesťanského vztahu k Bohu. Hudba, která pro tento pocit místo nemá, liturgickou hudbou není, i kdyby byla dojemná a zněla třeba při liturgii.

Rezignace na tento asketicko-pedagogický smysl liturgické hudby je příčinou jejích dnešních problémů, a souvisí – jak ukazuje Josef Ratzinger – se špatným pochopením pokoncilní liturgické reformy. Rytmická extáze, smyslné sugesce, subjektivní sentimentalismus, lehkomyšlné stádní povyražení zkrátka nekultivují člověka, nevytvářejí společenství věřících, nýbrž rozpouštějí individualitu a vydávají lidskou osobu napospas pudům a prázdnosti. Nevedou k integrálnímu rozvoji člověka, tím méně pak mladého, a už vůbec nemohou být ani v náznaku zahrnuty do rejstříku pastoračních prostředků. „Nikoli tedy z estetických důvodů, píše Ratzinger, nikoli z konzervativní umíněnosti či neochoty ke změně, nýbrž ze zásadních antropologických důvodů musí být tento typ hudby z církve vyloučen.“³

Dramatičnost problému pak odlehčuje citátem ze spisu mučedníka 3. století, sv. Cypriána, z jehož slov lze vytušit, že problémy s liturgickou hudbou nejsou výsadou současnosti: „Součástí slov a postojů modlitby je určitá disciplína, která obsahuje také ztišení a úctu. Myslíme na to, že stojíme před Božím zrakem. V Božích očích je třeba získat si přízeň také tělesným postojem a ovládnutím svého hlasu. Nedostatek studu se vyjadřuje křikem, zatímco ti, kteří mají

bázeň Boží, se modlí slovy nesmělymi... Když se spolu s bratřími shromažďujeme a s knězem Páně sloužíme božskou obět, nemůžeme rozechvívát prostor povykem postrádajícím formu, ani zahrnovat Boha modlitbami ve formě rozpustilého brebentění. Modlitbu bychom měli prezentovat naopak s pokorou, poněvadž Bůh... nepotřebuje, abychom se mu halasně připomínali.“⁴

Při kompozici a výkonu liturgické hudby nejde ani tak o dodržování daných pravidel na způsob zadání školní úlohy, ani o kreativitu za každou cenu, nýbrž právě o disciplinovaný výraz „ducha liturgie“, jak na to poukázal Jan Pavel II. Také tehdejší kard. Ratzinger vydal roku 2000 knihu *Duch liturgie* (česky Barrister & Principal, Brno 2006), v níž shrnuje své pohledy i na liturgickou hudbu. Mnozí dnešní specialisté na liturgii však přistupují k tomuto dílu se zarážející přezíravostí a často ji ani neuvádějí v odborných bibliografiích.

Když Jan Pavel II. ve výše citovaném dokumentu z roku 2003 napsal, že liturgická hudba současnosti zahrnuje i takový repertoár, který protřečí duchu liturgie, a že „je nutné znovu promyslet zásady, které musí být základem přípravy a šíření kvalitního repertoáru“, učinil tak na sklonku svého pontifikátu, tedy po dlouholetých zkušenostech s liturgiemi Světových dnů mládeže, které však nezmiňuje ani slůvkem jakožto vhodný příklad správného provedení liturgické hudby, což by jistě učinit mohl, pokud by tento - z hlediska liturgické hudby na první poslech zcela výjimečný - zjev pastorační praxe opravdu sám považoval za následovníhodný vzor. Daleko spíše se lze domnívat, že tento druh hudební produkce při svých liturgiích pouze toleroval, tak jako to činí jeho nástupce Benedikt XVI. a mnozí další pastýři. Neznamená to však, že by se o problému nesmělo mluvit, protože by to snad škodilo lásce či jednotě. Právě opak jí škodí. Škodí nejen lásce, ale i jejímu vlastnímu prameni, tedy víře.

Účel liturgické hudby úzce souvisí s asketickým výstupem člověka k Bohu. Chválením a oslavou Boha totiž člověk vystupuje k Bohu, posvěcuje se, jeho nitro se probouzí, jak praví sv. Tomáš Akvinský, přičemž dodává: „liturgický zpěv přivádí nás i ty, kteří naslouchají, k uctivé bázni Boží“⁵.

Milan Glaser

1 Český překlad vyšel v „Prvním kole“ v Psalteriu 5/2009

2 Conf. IX, 6,14, cit. in Joseph Ratzinger, *La festa della fede*, vyd. Jaca Book, Milano 1990, str. 92.

3 Josef Ratzinger, *Cantate al Signore un canto nuovo*, str.150

4 sv. Cyprián, *De dominica oratione*, 4 CSEL III., cit. Josef Ratzinger, *Cantate...*, str. 165-6

5 ST, II-II, q.91, a.1, cit. in Joseph Ratzinger, *La festa della fede*, str. 92

Don Quijote a jeho Dulcinea

Homilie ke 4. neděli v mezidobí

Don Quijote, stará kniha, a zase se o ní při různých příležitostech mluví. Není divu, problém, který nám staví před oči je věčný. Škoda, že jsme my Češi zapomněli na nenápadné drama, bůhví bylo-li kde reprezentováno na jevišti, od našeho Viktora Dyka Zmoudření Dona Quijota. Abychom si tedy osvěžili paměť staré literatury, vzpomeňme si znovu na motiv, o který tu jde. Cervantesova kniha je velmi průhledná. Don Quijote, rytíř bez bázně a hany, táhne světem, aby hájil čest spanilé dívky Dulcinei. Je zosobněním člověka, který žije plně pro svůj ideál, který mu zaplnil mysl a nadchnul srdce, a nedá se odradit žádným zklamáním. Doprovází jej na cestě jako sluha sedlák Sancho Panza. Ten naopak žádné ideály nemá a prostě bere prozaickou skutečnost tak, jak je. S fantastickou Dulcineou se smíří, až když se dozví, že jde o obyčejnou selskou děvečku, která umí dobře stloukat máslo. Oba hrdinové románu se docela dobře snášejí, protože jeden považuje druhého za neškodně ztřeštěného. Jak to skončí? Poslední kapitola nám představuje Dona Quitota před smrtí, který děkuje Pánu Bohu za to, že zmoudřel, uznává, že všechny jeho ideály byly fantazií a klamem.

U tohoto dost násilného závěru začíná úvaha Viktora Dyka. Je skutečně pravda, že to bylo zmoudření? Nebylo by lépe říci, že Cervantes svého hrdinu nakonec zabil? Je pravda, že v našem světě žádné ideály nemají místa, že žádná krásná Dulcinea neexistuje? Zůstává jenom Sancho Pansa, který ve své čisté formě u nás vystupuje jako dobrý voják Švejk. Odpuště, že dělám toto srovnání. Ale připletá se mi tu stará komická vzpomínka. Před léty jsem byl v Soluni a hledal jsem nadšeně nějakou vzpomínku na sv. Cyrila a Metoděje. Bohužel tenkrát v jejich rodišti nebylo ještě nic, co by naše věrozvěsty připomínalo. Ani ne v kostele sv. Sofie, kde se Cyril duchovně zasnoubil s Boží moudrostí. Zastavil jsem se tam zklamaně u výkladní skříně knihkupectví a tam jsem s hrůzou četl titul jedné knihy: O kalos stratiotis Sveik. Vraťme se tedy zase k naší k naší české literatuře. Je tu také Julius Zeyer, jeho literární dílo je jakoby celé zasvěcené krásné Dulcinei, jedné ze svých dívek dal jméno Belisantea-Krasavice a řekl o ní, že byla „lepá a luzná“. Jeho muži hrdinové idealisté se nedali doprovázet Sanchem Panzou, ale napsal o nich Román o věrném přátelství Amise a Amila. Ale

Zeyer umístil všechny své hrdiny daleko od české vlasti, ponejvíce do starých rytířských časů v pyrenejských horách. Znamená to, že v naší vlasti není pro Dulciney místo? Patřil tento spisovatel k literárnímu kruhu „kosmopolitů“, kteří chtěli programově otevřít okna našich zájmů do krás cizích zemí, které doma nenacházíme. Ale jak se tyto problémy odrážejí na poli náboženském? Jsou opravdoví věřící nadšení idealisté, které snášenliví realisté obyčejně dovedou k tomu, aby jednou zmoudřeli a přijali svět tak, jak je se všemi slabostmi a s prozaickou všedností? Myslím, že najdeme nejlepší odpověď na tu otázku ve slovech, kterými končí naše vyznání víry: „Věřím v jednu svatou všeobecnou apoštolskou církev, v hříchů odpuštění, těla vzkříšení a život věčný. Amen.“ Pokud to jenom recitujeme bez hlubšího zamyšlení, nepozorujeme protiklady, které tu jsou vysloveny. Věříme, že je církev svatá. Termínem svatosti vyjadřujeme ideální uskutečnění evangelia. Ale současně věříme v hříchů odpuštění. Potkáváme tedy stále něco, co té svatosti odporuje a co Bůh musí odpouštět. Hříchy přinášejí smrt, proto tu musí být vzkříšení z mrtvých. Při řešení takových protikladů si normálně pomáháme časovým odstupem: napřed a potom. Sv. Augustin napřed hřešil, ale potom se obrátil a stal se svatým. Církev je tedy svatá, protože má takové obrácené, ale prozatím má svatých jenom hrstku, převážná většina lidstva o svatost nestojí, v takové ideály nevěří. Ale je tu naděje, že se přece alespoň před smrtí obrátí, Pán Bůh jim odpustí a budou věčně žít v nebi. Nezmoudří tedy před smrtí Don Quijote, ale Sancho Pansa. Je tomu opravdu tak a jaké z toho máme udělat praktické závěry?

Nejdůslednější se zdáli wiclefisté. K těm jsme měli vždycky sklony. Je to vyznání, že hříšníci k církvi nepatří. Na kostnickém sněmu byl Mistr Jan Hus obžalován, že hájí toto mínění: „Je-li papež, biskup nebo prelát v těžkém hříchu, už není papežem, biskupem ani prelátem.“ Málo kdo ví, že ta obžaloba byla proti němu vyrobena v Praze a Mistr Jan se k ní jako ke svému mínění nehlásil a koncil mu věřil. Církev je svatá ne proto, že jsou v ní jenom svatí, ale protože má schopnost všechny chybující obrátit a zve je proto k sobě. A jestli je trestá církevními tresty, z nichž nejtěžší je exkomunikace, odeprání svátostí,

ty všechny jsou určeny k tomu, ne aby byli vyloučeni, ale aby napomenuti, aby se jim ukázalo, kam to vede, když svatosti církve vědomě odporují. Obrazně se může říci, že se svatostánek v kostele po každém přijímání zavírá, ale zpovědnice jsou stále otevřeny.

Ale podržme si i původní přirovnání, kterým jsme začali. V pozemské církvi chodí stále spolu Don Quijote a Sancho Panza. Jedni v ní stále bojují za Dulcineu, za ideál krásy a odlesk nebe, druzí jsou pro tu krásu stále necitelní, ale nezesměšňují ji, ani proti ní nebojují, naopak jsou ochotni posloužit těm, které považují za lepší sebe. Obojí musí svým způsobem zmoudřet. Idealisté si musí uvědomit, že se jejich ideály reálně uskuteční jenom skrze Krista a podle plánu prozřetelnosti, a realisté k němu nečekaně zavolají tichou modlitbou, aby je vysvobodil z otroctví materialismu nudných dní. Jsou naprosto nevyléčitelní Švejkové? Neřekl bych. Když jsem ten jejich manuál kdysi dávno četl, hledal jsem tam humor, ale ten mne tuze nepobavil, ale utkvěla mi jedna maličká pasáž. Někáká babička uvaří hladovému Švejkovi bramborovou polévku, chce mu udělat křížek na čele a řekne mu: „Ať vás, vojáčku, Pán Bůh ochrání!“ Ze všech a ze všeho si uměl Hašek udělat hrubý šprým, ale tu se najednou odmlčel. Pociťl, že potkal někoho, kdo je daleko vyšší a skutečnější než on. Není zlé, že Dulcinea nabyla formu babičky Boženy Němcové. A takových bylo a doufáme i je i dnes mnoho a ty učí naše děti před spaním hledět na nebe s písní srdce: „Kde jsi, kde jsi hvězdo má?“ Dej Bůh, aby ji každý co nejdříve našel.

Tomáš Špidlík

Použito z webu Radia Vaticana
<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=12361>

SLOVO MUZIKOTERAPEUTA

Pracuji jako muzikoterapeut od 80. let minulého století. Muzikoterapii jsem prováděla i s velmi vážně nemocnými lidmi, dětmi, dospělými.

Hudba je nositelem estetického obsahu, který symbolicky reprezentuje obsah etický. Hudba velmi významně modifikuje například stavy vědomí a související fyziologické funkce. Takže hudba může mít i hypnotický či sexuelně budivý vliv.

Je absolutní kontraindikací užít „zbožná slova“ a „kytarovou a rytmickou“ hudbu. Vzhledem k tomu, že hudba ovlivňuje skrze symboliku, ovlivňuje závažněji. Jejím vlivu, dá se říci, se nemůžeme tak lehce bránit, jako vlivu slov, které jsou třeba nějak nevhodné.

„Kytarová a rytmická hudba v kostelích“ byla vždy, když jsem ji slyšela, nedokonalou napodobeninou. Hovořila jsem i s několika černochoy, kteří navštěvovali muzikoterapii. Byli to studenti, hovořili se mnou otevřeně. Je to tak, že „rytmická“ hudba je v jejich interpretaci něčím velmi blízkým, umí ji zahrát a jemně odlišují odstíny. To, co my zde velmi těžkopádně napodobujeme, je, zdá se, hudba se sexuelními rytmy. Když černoši hrají ke mši sváté, jejich hudba je i taneční, dokonce i tančí, ale vše je decentní a produchovnělé. To, co se prezentuje v našich kostelích, jako „kytarová a rytmická hudba“ je smyslově vstupující zlo, je to destruktivní hudba. Uvědomme si, že zvuky se i mučilo a zabíjelo. Např. hudba příliš rytmická a rychlá, nebo specificky rytmická nabuzuje emocionalitu do extrému a destruuje uspořádávající schopnost intelektu. Posluchač takové hudby je vystaven tomu, že slova a myšlenky vyřčené v tomto hudebním kontextu, jeho myšlení strhávají a vzdává se tak vlastního sebeurčení, je určován z vnějšku – buď pokyny nebo chováním jiné osoby.

Zažila jsem, když jsem osobně na toto úskalí hudby upozorňovala jednu „scholu“, že mne velmi bryskně odbyli. Nabízela jsem jim bezúspěšně rozhovor nad tímto tématem, mimochodem téma muzikoterapie jsem vyučovala na několika vysokých školách. Těší mne, když lidé chápou, že nevhodná hudba může působit jako noxa a narušovat zdraví a osobnost jedince. Ovšem lidem ze „světa“ je tato skutečnost více zřejmá, než lidem v Církvi. Argument „vždyť nás ocenil i pan biskup ...“ je tragédií. Zodpovědní duchovní nezjišťují hudební vliv, resp. předpokládají, že hudba takový vliv nemá.

Hudba může velmi liturgii podpořit, nebo zničit. Bylo by třeba otevřít s biskupy diskuzi na toto téma. Velmi ráda se jí zúčastním a ráda uvedu něco z mé muzikoterapeutické praxe, co upozorní na význam hudby – jak v hudbě tlumočnické řeči, tak i hudby jako takové. Například nesoulad mezi tím, co se říká a tím, jak se to říká, je nesouladem, který má významný vliv na rozvoj schizofrenie a jiných psychických poruch u dětí.

Jitka Pejřimovská

Zmarchrobova past

„Neboť i ďábel se míchá a fušuje do umění; můžete ho dobře poznat podle toho, že je od přírody ctižádostivý a ješitný“ píše Karel Čapek v závěrečné kapitole nedokončené knihy „Život a dílo skladatele Foltýna“. C. S. Lewis pak ve svých „Radách zkušeného ďábla“ ústy zkušeného Zmarchroba doporučuje začínajícím poušitelům: „... pokud nedokážeš svého pacienta udržet mimo církev, měl by se stát alespoň vášnivým přívržencem některé kliky uvnitř církve. (...) Pro nás je nejzábavnější rozdmýšlovat nenávist mezi lidmi, kteří říkají „mše“ a těmi, kdo říkají „svaté přijímání.“

Možná, že by dnes Zmarchrobův dopis mohl pokračovat nějak takto „...nebo těmi, kteří říkají kytarové skupině „schola“ a těmi, kteří jí „schola“ říkat prostě odmítají. Velmi vhodné je, milý

Tasemníku, rozdělit hudebníky třeba na varhaníky a kytaristy, či konzervativce a liberály a každou ze skupin ještě rozdrobit na několik frakcí. Upozorni varhaníka, že kněz není hudebník a kněžím zdůraznit, že varhaník nestudoval liturgii tak, jako oni. Chápeš, oč jde? Mělo by se jednat o spor, který sice je svým způsobem důležitý, vtip ale spočívá v tom, že mu jednotlivé strany v zápalu boje začínou postupně přikládat důležitost, kterou prostě nemá. Je to jednoduchý trik. Pokud si ho osvojíš, podaří se Ti vyvolat pohrdání, nenávist a zášť tam, kde se původně mělo mluvit o bohoslužbě. Z kůru se tak může stát frontová zákopová linie. Co více si můžeme přát?“

Debata o liturgické hudbě, která se v posledních měsících mezi

pokračování na následující straně

Sobotní studijní den o liturgické hudbě nebyl poslední?

Pohled nekůrovce

Co mohl studijní den (SD) udělat? Poskytl zajímavý studijní materiál pro všechny, kdo se ve věci dopisu varhaníků doposud angažovali. Biskup Radkovský na závěr bez okolků připustil, že situace není dobrá a že by se měla řešit. Bude-li ale následovat další krok, neměl by to být opět „jen“ studijní den tak, jak jsme ho zažili, ale mělo by jít o něco víc. Především bychom měli být schopni prezentovat, co jsme vytěžili ze studia materiálu, který tento SD nabídl. Aby to bylo možné, je na webu zvukový záznam, a samozřejmě je třeba udělat vše pro to, aby se v tomto materiálu dalo „hledat“, aby se s ním dalo pracovat. V dalším se tedy pokusím tento materiál alespoň částečně zaindexovat, dát do předběžného kontextu.

Pro případného zájemce doporučuji začít poslechem vystoupení Jana Kotase, spíše kázáním než diskusním příspěvkem, podstatným zejména proto, že v jistém smyslu zahrnuje celé téma do jasného (věčného i časného) rámce, věčně k tématu je až odpověď na první dotaz ze sálu P. Davida Peroutky. Pak doporučuji sledovat poněkud rozpačitého a nervózního P. Michaela Martinka, který v návaznosti na úvodní slovo kardinála Vlka volá po dialogu, který by měl přinášet vzájemné obohacení, se zjevnou neschopností mluvit o tom, jak se v takovém obohacení dobrat toho, co v kostele hrát a co nehrát. Za ním doporučuji příspěvek Jana Kováče, který také začíná s nervozitou, ale ze kterého v průběhu jeho prezentace nervozita spadá. Oba tyto příspěvky měly SD rámovat – a je dobré vidět vedle sebe začátek a konec jedné z dramaturgických linek: promlouvá k nám sebejistý poučený intelektuál, opírající se o myšlenkové základy Univerza laus, poslední, co ho zajímá, je bohatství tradice. Tato linka jde ukončit příspěvkem Jana Balíka. Její zaměření bylo pastorační a přineslo klíčový posun a konstatace: To, o co jde a čemu „varhaníci“ neporozuměli, je podle Balíka celková změna v prezentaci Církve a především její hlavy na veřejnosti a v médiích. Bez ohledu na nějaké „detaily“. Prostě Církev s Janem Pavlem II. vstoupila do médií, a to tak, že se dobře naučila, co je to mediální show. Včetně mše sv. pro veřejnost přenášené televizí. A Benedikt XVI., i kdyby chtěl, tak už z této praxe nemůže vystoupit. Účastníci si přitom na videu mohli prohlédnout obzvlášť pěkné ukázky povahy takových „show“.

Tento blok příspěvků ukazuje, že tahle názorová linka byla dobře promyšlena a připravena tak, aby s ní byl komplemen-

tární i příspěvek Jana Kotase, jen málo bylo ponecháno náhodě. To ale zároveň (bude-li dosti pozorní) umožňuje poměrně dobře analyzovat možnosti a nástroje, které tato skupina má.

Na druhé straně tu zazněly dva „solitérní“ příspěvky: předně Marek Franěk celkem s přehledem ukázal, že žádná obec-

ná hudební preference mládeže neexistuje, ale že je třeba dbát na to, že se v souvislosti s populární hudbou objevuje problém zla. Jiří Kub samozřejmě se svým příspěvkem vzbudil potlesk, podle očekávání s přehledem ukázal, že existují skutečnosti, které vyvracejí představy, že by hudbu šlo hodnotit podle individuálních „pocitů“. Oba příspěvky tedy de facto odhalovaly neudržitelná východiska tezí, které se vyskytly na webech v příspěvcích odpůrců dopisu varhaníků, ale (bohužel) neodpovídaly na ty argumenty, které aktuálně zazněly od tří výše zmíněných přednášejících. Celkový dojem vyváženosti tak mohl vzniknout pouze proto, že převážná část přítomných a diskutujících byla zjevně na straně příznivců dopisu varhaníků.

K tomuto navrženému klíči ke čtení SD (jistě jednomu z možných) jen předběžný závěr: Představa, že by se něco mohlo podstatně změnit, když si budeme „jen“ naslouchat, je naivní. A nejde zda-

leka jen o hudbu a hudební vzdělání, ba nejde ani „jen“ o povahu pastorače.

Josef Štogr

Nahrávka ze Studijního dne na http://liturgie.euweb.cz/10-01_studijni_den.html

Další články k liturgické hudbě viz Revue Trivium <http://revue.trivium.cz>

dokončení

různými skupinami zainteresovaných laiků i profesionálů rozproudila, je jistě potřebná, snad i nezbytná. Nemohu se však ubránit dojmu, že účastníci této debaty se setkají - a prostřednictvím dialogu cosi důležitého objeví - pouze tehdy, budou-li mít na paměti nebezpečí této Zmarchrobovy pasti. V Bibli najdeme mnoho příkladů rozhovoru Ježíše s farizeji: jsou si navzájem smutně a podivuhodně podobné. Farizejové vstupují do rozhovoru s jakousi zvláštní zaslepeností vůči věcem skutečně významným. Není podstatné, že jsou svědky zázračného uzdravení, podstatnější pro ně je, že se uzdravení odehrálo v sobotu. „Cíhali na něj, uzdraví-li ho v sobotu, aby jej obžalovali (Mk 3.2)“ Jejich pochybení nespočívá v prostém omylu, spíše připomíná Chestertonovu „herezi jako pravdu, která se zbláznila“. Jeden z farizejů se tomuto neblahému modelu vymyká. Nikodém přichází za Ježíšem bez předem připraveného odsouzení a bez pocitu, že jen on a pár jeho přátel znají pravdu. Stojí o opravdové setkání, proto přichází v noci a sám. Pokouší se v rozhovoru pohlednout na věc očima druhého, snad i proto Nikodém - člen židovské rady - klade více otázek, než odpoví. Přál bych všem účastníkům debat o liturgické hudbě tento Nikodémův přístup k rozhovoru. Přál bych jim, aby včas odhalili nebezpečí nastražené pasti. Je to past, která čeká na upřímné lidi, zapálené pro dobré a důležité věci. Stačí málo - nezapomout na skutečnosti ještě důležitější.

Petr Pavlíček

Knihovna Kabinetu hudební historie

Knihovna vznikla v roce 1962 jako součást Ústavu hudební vědy. V následujících letech změnila několikrát svou příslušnost a součástí Etnologického ústavu se stala roku 2002. Dalším výrazným mezníkem v historii knihovny je rok 2007, od kterého probíhá v prostorách knihovny rozsáhlá rekonstrukce.

Největší změnu zaznamenala právě výše zmíněná badatelská místnost. Původní prostor sestával z malé studovny a kanceláří, které byly změněny vybouráním příček (nikoliv nosných, jak jsme byly ujištěny) v jednu velkou multifunkční místnost, která slouží jako knihovna, studovna či zasedací místnost kabinetu. Díky přítomnosti koncertního křídla (primárně určeného pro badatele) lze pořádát i koncerty. Místnost je také dějištěm různých konferencí a přednášek. Pořádání různých akcí je bezproblémové díky nejmodernější technice, která je vbudována do obrovské vestavěné knihovny. Byly jsme velmi překvapeny, kam všude se dá umístit promítací plátno, dataprojektor, hi-fi sestava nebo televize, aniž by to narušilo vzhled a funkčnost prostoru.

Knihovní fond se specializuje na publikace od 17. stol. až do současnosti. Obsahuje asi 45 000 jednotek, které tvoří

knihy a periodika zabývající se hudbou a dějinami hudby. Nechybí ani hudebniny, gramodesky a CD. Mezi nejcennější publikace patří např. Kancionál český Matěje Václava Šteyera z roku 1687. Kompletní fond knihovny si lze jako naskenovaný listkový katalog prohlédnout na webových stránkách EÚ AV ČR. Mimo to jsou od roku 2002 do souborného katalogu AV ČR zaneseny katalogizační záznamy knih. Katalogizace hudebnin do elektronického katalogu není zatím vzhledem k nedostatečnému personálnímu zajištění a časové náročnosti možná.

Fond je neustále rozšiřován, v posledních letech je přírůstek až 2000 jednotek ročně. Přibývají zejména nákupy nových dokumentů, odkupem či odkazem pozůstalostí a výměnnou aktivitou se zahraničím. Mnoho knihovních jednotek je svým obsahem naprosto unikátních. Při akvizici nových titulů knihovna kabinetu hudební historie spolupracuje s Ústavem hudební vědy FF UK v Praze a Hudebním oddělením Národní knihovny ČR.

Knihovní fond je uložen jak v badatelské místnosti v knihovně, tak také ve dvou skladech (které jsou hned naproti badatelně, což manipulaci s fondem značně usnadňuje). Sklady byly rekonstruovány v tomto roce a jsou opatřeny

kompaktními regály. Ve větším jsou uloženy knihy, periodika a hudebniny, v menším gramodesky a výměnný fond. Myšleno je i na koutek pro oddech, který je po manipulaci s větším množstvím jednotek více než potřebný.

Jak už název knihovny napovídá, svým zaměřením je úzce specializovaná. Hlavními uživateli jsou tedy zájemci o dějiny hudby a hudbu, např. studenti oboru hudební věda, muzikologie apod. Jednotky si lze půjčovat jak prezenčně, tak i absečně, umožněna je i meziknihovní výpůjčka. Díky přítomnosti koncertního křídla si lze vybrané hudebniny i přehrát.

Mezi další činnosti knihovny patří informační služby, pomoc badatelům, katalogizace záznamů, reprografické služby, spolupráce na digitalizaci, zpracovávání záznamů pro databázi Automatizovaného systému evidence publikací (ASEP), distribuce publikací vydaných AV ČR a příspěvání do časopisu Hudební věda.

Vzhledem k tomu, že provoz knihovny obstarává jeden knihovník na plný úvazek, druhý na poloviční a třetí je brigádnická výpomoc, je spektrum poskytovaných služeb opravdu široké...

Anna Hořová

Převzato z internetového časopisu pro knihovníky Ikaros (www.ikatos.cz), kde je také obrazová dokumentace k příspěvku. Stránky knihovny: <http://www.eu.cas.cz/>

Missa „de scautis“ v Praze – Kobyliších

10. ledna se konalo v Salesiánském divadle v Praze-Kobyliších setkání starších skautů, vedoucích a činovníků v rámci 20. skautského semináře – Ekumenická lesní škola. Úvodní bohoslužbu celebroidal otec biskup Radkovský a zpěv Missy de angelis obstarala příležitostná gregoriánská schola (většinou zpěváci, kteří se scházejí v katedrále sv. Víta v Praze na latinských kapitulních nešporách) pod vedením Jiřího Hodiny a Michaela Pospíšila. Na kytaru doprovázel Tomáš Najbrt.

Výběr písní byl rozmanitý, se snahou ukázat, že při latinské mši svaté je použitelný široký repertoár, aniž by se podbí-

zel dnešnímu vkusu. Setkali jsme se mezi skauty s příznivým ohlasem a byli jsme potěšeni, když otec Radkovský zmínil v kázání, že Missa de angelis spojuje pravidelně i liturgická shromáždění biskupů různých jazyků. Vzpomněli jsme si na jeho slova také během studijního dne o liturgické hudbě, kdy na závěr řekl, že bychom všichni měli znát alespoň Missu de angelis a Missu mundi, které by měly patřit k základnímu vzdělání (nejen hudebnímu) každého katolíka.

-jš-

